

Učíme zmysluplne v témach

Vysokoškolské učebné texty pre budúce
učiteľky a učiteľov materských škôl

Katarína Vančíková (ed.)

Vysokoškolské učebné texty vznikli ako súčasť riešenia projektu NFP 312010Z350 (Univerzitný projekt) pod názvom Skvalitnenie prípravy budúcich pedagogických a odborných zamestnancov na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici

Autorky:

doc. PaedDr. Katarína Vančíková, PhD.

doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD.

Mgr. Miriam Dubovská, PhD.

Mgr. Daniela Guffová, PhD.

Editorka: doc. PaedDr. Katarína Vančíková, PhD.

Odborná garantka: Mgr. Zuzana Lynch, PhD.

Recenzentky: PaedDr. Monika Miňová, PhD.

Mgr. Michaela Vargová, PhD.

Návrh obálky: Mgr. Miriam Dubovská, PhD.

Fotografia na obálke: Ing. Martin Dubovský

ISBN (on-line) 978-80-557-2007-4

EAN 9788055720074

<https://doi.org/10.24040/2022.9788055720074>

© Katarína Vančíková, Simoneta Babiaková, Miriam Dubovská, Daniela Guffová

Obsah

ÚVOD	4
1. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PROJEKTOVANIA INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO EDUKAČNÉHO PROJEKTU	6
1.1. Celostnosť rozvoja osobnosti dieťaťa	6
1.2. Orientácia na jedinečnosť dieťaťa	9
1.3. Dôraz na sebarozvoj dieťaťa	13
1.4. Vnímanie výchovy ako vzťahu jedinečných osobností	17
2. APLIKÁCIA TEORETICKÝCH VÝCHODÍSK PRI PROJEKTOVANÍ UČENIA	20
3. SEBAREFLEXIA AKO NÁSTROJ SKVALITŇOVANIA PEDAGOGICKEJ PRÁCE	23
4. INTEGROVANÝ TEMATICKÝ EDUKAČNÝ PROJEKT „Naši kamaráti vtáci“	24
Výber učiva a definovanie učebných cieľov	24
Sťahovavé vtáky	31
Stále vtáky	49
Literatúra	69
Prílohy	71

ÚVOD

Otázka Ako zmysluplne učiť? nie je nová. Progresívne myšlienky o výchove, ktorá rešpektuje psychologické osobitosti dieťaťa predškolského veku boli vyslovené už v novoveku. O dôležitosti predškolskej výchovy pre ďalší rozvoj osobnosti dieťaťa dnes už nik nepochybuje. Zároveň existuje zhoda v tom, že dieťa v tomto veku má objavovať svet spôsobom, ktorý mu je najbližší a najprirodzenejší, teda prostredníctvom hry. Materské školy by mali byť presiaknuté detskou radosťou, slobodnou činnosťou, spontaneitou. V triedach by mal byť prítomný zdravý pracovný ruch, ktorý je signálom toho, že deti tvoria, objavujú, komunikujú, diskutujú... Učebná činnosť by nemala tlmiť, ale naopak podnecovať detskú zvedavosť, pretože práve tá otvára brány k novým poznatkom, zručnostiam a schopnostiam. Zmysluplné učenie je o dotýkaní sa tém, ktoré reflektujú svet, ktorý dieťa každodenne vníma a prežíva. Je objavovaním hmotného sveta, ale tiež postupným odkrývaním zákonitostí ľudského spolunažívania, utváraním vzťahov k iným, ako aj k sebe samému. Veríme, že táto vysokoškolská učebnica pomôže budúcim učiteľom a učiteľkám nájsť vlastnú cestu projektovania učenia v podmienkach materskej školy. Cestu, ktorá bude príjemná, dobrodružná a nikdy nekončiaca.

Editorka

POUŽITÉ SYMBOLY

Milý študent/ka, čítaním učebnice vás budú sprevádzať dva obrázkové symboly, ktoré vám uľahčia cestu za poznaním a pomôžu vám zvládnuť učivo.

	Zamyslite sa hlbšie nad poznatkami, ktoré ste práve čítali. Vyriešte úlohu, zodpovedajte problémové otázky.
	Prečítajte si ďalšie informácie, ktoré prispievajú k dôslednejšiemu porozumeniu učiva a prehĺbia vaše poznanie.

1. TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ PROJEKTOVANIA INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO EDUKAČNÉHO PROJEKTU

Integrovaný tematický edukačný projekt (ďalej ITEP) *Naši kamaráti vtáci*, ktorý prezentujeme v kapitole 4 je postavený na princípoch humanistickej pedagogiky. Aplikovať tieto princípy v praxi znamená podľa B. Kosovej mať na zreteli: 1.) celosť rozvoja jeho osobnosti, 2.) orientáciu na jedinečnosť dieťaťa a 3.) jeho sebarozvoj. „Humanistická pedagogika má personalistické východiská – nie však individualistické, ale humanistické.“ (Vančíková, Porubský, Kosová, 2017). To znamená, že centrom a východiskom výchovy je človek ako jedinečný a aktívny subjekt svojho rozvoja. Táto definícia ale nie je postačujúca. Treba zdôrazniť, že cieľom výchovného pôsobenia nie je bezbrehý individualizmus, ktorý vyúsťuje do egoizmu a prehnanej sebalásky. Skutočné humanistické koncepcie vychádzajú síce z osoby, ale ich nevyhnutnou súčasťou sú hodnoty solidarity, spolupráce, účasti, tolerancie (tamtiež). Hľadanie správnych výchovno-vzdelávacích postupov je teda hľadaním rovnováhy medzi procesmi personalizácie a socializácie. Výchova nie je len o jedinečnosti každého dieťaťa, ale aj o vzťahu jedinečných osobností (Kosová, 1998).

1.1. Celosť rozvoja osobnosti dieťaťa

Celosť, resp. komplexný rozvoj osobnosti dieťaťa vychádza podľa B. Kosovej (1998) z filozofie človeka a zo systémového poňatia vzťahov, ktoré jedinec žije vo svojom živote. Ako ďalej autorka píše, ide o tri základné vzťahy, od ktorých je možné odvodiť aj základné dimenzie vzdelanosti:

- vzťah k sebe samému (osobnostná dimenzia vzdelanosti),
- vzťah k ľuďom (sociálna dimenzia vzdelanosti),
- vzťah k predmetnému svetu (kultúrna dimenzia vzdelanosti (Kosová, 1998).

Tieto vzťahy majú podľa autorky rôznu povahu. Úlohou výchovy a vzdelávania je učiť deti nielen poznávať seba, ľudí a svet navôkol, ale ho aj pretvárať a hodnotiť. Takto orientovaná výchova je zameraná na komplexný rozvoj všetkých stránok osobnosti dieťaťa: kognitívnej, psychomotorickej a afektívnej (Kosová, 1998).

Uplatňovanie princípu celostného rozvoja osobnosti sa prejavuje už vo fáze práce s učivom. Obsah učiva je potrebné vnímať v celej jeho šírke. Pri práci s každou témou nazeráme na učivo ako na komplexný systém, v ktorom sa prepája:

- poznatková oblasť (utváranie vedomostí a znalostí),

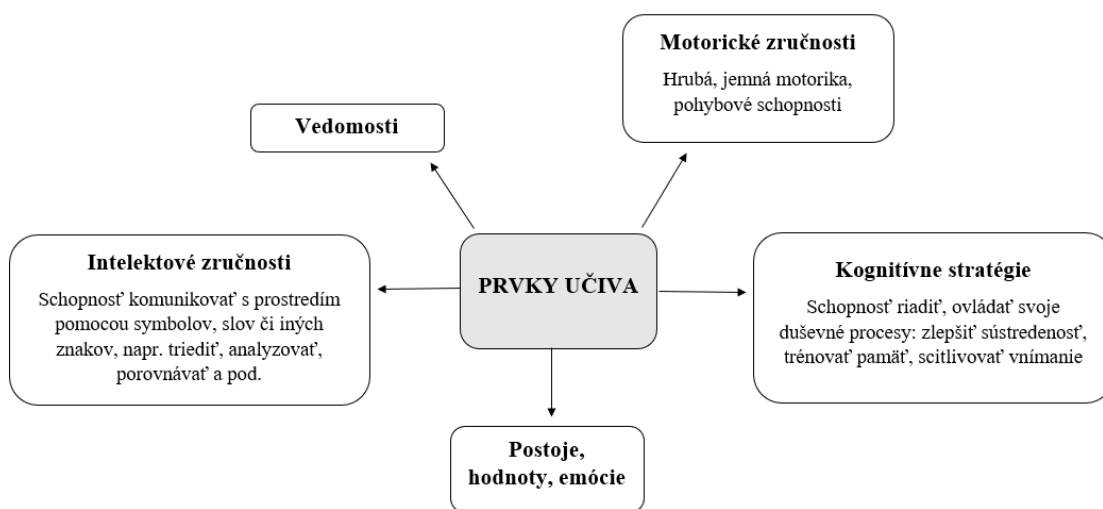
- činnostná a skúsenostná oblasť (osvojovanie zručností, postupov a procesov, návykov, rozvíjanie schopností),
- sústava noriem a vzťahov k svetu (osvojovanie postojov a hodnotovej orientácie),
- oblasť rozvoja psychických procesov a vlastností človeka (myslenie, emócie, vôľové vlastnosti).

Tento prístup je pozorovateľný aj v našej ukážke ITEP, kde vidíme, že už vo fáze prvých úvah o obsahu učiva máme na zreteli komplexnú štruktúru obsahu učiva. Pri jeho didaktickej analýze uvažujeme o (Porubský, s. a.):

- *kultúrnej (vecnej) zložke učiva* – téma je príležitosťou pre osvojenie si rôznych poznatkov o vtákoch, rôznych pojmov, faktov, zovšeobecnení (Čo sú sťahovavé vtáky? Čo sú stále vtáky? Prečo niektoré vtáky na jeseň odlietajú?)
- *kompetenčnej (spôsobilostnej) zložke učiva* – téma vytvára priestor na rozvoj rôznych zručností, ktoré sú pre život dieťaťa dôležité. Môže ísť o motorické, sociálne či intelektové zručnosti (výtvarné stvárnenie obrazcov krdľov, posilňovanie sluchovej pamäte, formulovanie záverov z pozorovania, opisovanie vtákov na základe fotografie a pod.)
- *a hodnotovej (postojovej) zložke učiva* – v rámci témy rozvíjame postoje detí, dotýkame sa sveta ich hodnôt (rozvíjanie ochranných postojov voči prírode, starostlivosť o vtáctvo v zime, človek ako nebezpečenstvo pre vtáctvo a pod.)

Prvky učiva (R. Gagné, 1975, podľa Turek, 2008)

Pozrite si mapu uvažovania učiteľky o učive v rámci ITEP Naši kamaráti vtáci. Analyzujte obsahy z pohľadu jednotlivých zložiek učiva. Sú zastúpené rovnomerne? Aké ďalšie príležitosti vidíte v téme na podporu hodnotovej zložky učiva?

Dôsledná didaktická analýza učiva založená na chápaní potreby celostného rozvoja osobnosti dieťaťa vyúsťuje do formulácie učebných cieľov, v ktorých je zjavné, že počas vymedzeného obdobia ITEP si dieťa bude rozvíjať komplexné vzťahy (poznávacie, pretváracie, hodnotiace) k sebe samému, k iným ľuďom a k svetu.

Analyzujte ciele ITEP Naši kamaráti vtáci z pohľadu princípov humanistickej didaktiky. Ktoré ciele odkazujú na rozvíjanie vzťahov dieťaťa k sebe samému, k iným ľuďom a k svetu?

Deti porozumejú dôvodom a vedia vysvetliť, prečo niektoré vtáky odlietajú pred zimou do teplých krajín. Vedia vysvetliť pojem sťahovavé vtáky a vedia vymenovať niekoľko zástupcov tejto skupiny (lastovička, bocian, škorec). Vedia ako sa vtáci pripravujú na odlet do teplých krajín. Vedia, že letia v krdľoch rôznych formácií a vedia zdôvodniť, aký význam má let v krdli. Vedia vymenovať nebezpečenstvá, ktorým čelia vtáci pri ich lete do teplých krajín a chápu aké ohrozenie môže pre vtáctvo znamenať človek. Vedia opísať stratégie pomoci vtákovi a zníženia rizika úhynu pri ich putovaní. Oboznámia sa s pojmom ornitológ, osvoja si poznanie o jeho základných činnostiach. Porozumejú významu krúžkovania vtáctva. Pri navliekaní krúžkov si zdokonaľujú techniku navliekania a zvládnu urobiť jednoduchý uzlík. Prostredníctvom príbehu o Calvinovi precítia význam vzájomnosti, svornosti. Vedia pomenovať výhody komunitného života a vnímať ho ako zdroj sily pre každého člena. Vedia uviesť niekoľko znakov svojej výnimočnosti, a vnímať jedinečnosť ako prednosť a obohatenie pre život spoločenstva. Vedia vysvetliť, prečo je niekedy nutné potlačiť vlastné potreby v záujme pomoci a podpory svojich najbližších.

Aspekt celostného rozvoja dieťaťa a jeho vzťahov k sebe, k ľuďom a k svetu je prítomný aj v **integrácii obsahov učenia**. Prostredníctvom ITEP pomáhame dieťaťu plniť, resp. priblížiť sa k výkonovým a obsahovým štandardom predprimárneho vzdelávania. Zároveň mu prezentujeme svet prostredníctvom tém, ktoré sú mu blízke.

Podľa S. Kovalikovej (1996, s. 36), popularizátorky konceptu integrovaného tematického vyučovania, má učiteľ/ka pri výbere témy premýšľať nad tým, či má téma obsah a použitie súvisiace so skutočným svetom dieťaťa. Téma by mala:

- *byť v spojení so skutočným životom, dodržiavať princíp TU a TERAZ, byť kúskom života, času, miesta, udalosti, otázkou,*
- *viest' dieťa k poznaniu, aké použitie a hodnotu mimo triedy má to, čo sa učí,*
- *vplývať na život každého dieťaťa a na jeho vzťah k okolitému svetu.*

Analyzujte učebné ciele ITEP Naši kamaráti vtáci z pohľadu vzdelávacích štandardov jednotlivých vzdelávacích oblastí. Súvisí téma a jej obsahové okruhy so skutočným svetom dieťaťa?

1.2. Orientácia na jedinečnosť dieťaťa

Jedinečnosť dieťaťa je princíp osobnostne orientovanej výchovy, ktorá čerpá z rogersovského konceptu P.C.E. (person centred education). V intenciách tejto filozofie je dobrým učiteľom taký, *ktorý nazerá na každé dieťa ako na svojbytnú osobnosť, usiluje sa v maximálnej možnej miere porozumieť životnému príbehu dieťaťa a jeho najbližšej rodiny a porozumieť jeho vzdelávacím potrebám. Je ochotný pomáhať a podporovať dieťa a jeho rodinu, ako i sieť vzťahov v jeho najbližšom okolí.* Napĺňanie tohto princípu sa realizuje cez uplatňovanie stratégie podporovania identity dieťaťa a rozvíjania zdravých vzťahov k svojej osobe. Materská škola je dôležitým priestorom, v ktorom môžu deti spoznávať svoje silné, ale i slabé stránky, kde môžu prežívať hrdosť k príslušnosti k svojej rodine, širšej komunite, priestor, kde by mali objavovať svoju jedinečnosť a zároveň vnímať jedinečnosť iných ľudí. Tým sa do veľkej miery naplňajú aj princípy inkluzívneho vzdelávania. Podporovanie jedinečnosti dieťaťa je podmienené profesionalitou učiteľa. Tá má niekoľko rovín (Kasáčová, 2004).

Etická dimenzia učiteľskej profesionality

Táto dimenzia odkazuje na faktory morálky učiteľa „ktoré ohraničujú mravnosť myslenia, konania a správania sa jedinca v profesionálnych situáciách, ale aj učiteľa – profesionála v osobných situáciách“ (Kasáčová, 2004, s. 38). V kontexte princípu rešpektovania jedinečnosti dieťaťa odkazuje na požiadavku s láskou prijať každé dieťa (a jeho rodičov) bez ohľadu na akékoľvek ich charakteristiky (zdravie, majetnosť, moc, sociálne postavenie, morálny status, pôvod, príslušnosť atď.). To si vyžaduje vnímanie každého človeka ako bytosti, ktorá má právo na dôstojnosť, bezpečie, rešpekt, dôveru a úctu. Dôležité je pritom utváranie vedomia, že deti môžu v plnej miere využívať svoj potenciál a s prirodzeným záujmom a zvedavosťou sa učiť len v bezpečnom prostredí. To upriamuje pozornosť na sociálny rozmer etickej dimenzie učiteľa, ktorý sa týka jeho vzťahov k iným ľuďom – deťom, rodičom či komunite, v ktorej dieťa žije. V rámci tejto dimenzie profesionality učiteľa sú dôležité vlastnosti, postoje, schopnosti a zručnosti ako: schopnosť prejavovať lásku k deťom bez podmienok a úľav, byť prirodzenou autoritou bez vynucovania, pristupovať k deťom s pedagogickým taktom, s empatiou, prejavovať kongruenciu bez ústupkov, ako aj altruizmus bez pocitu sebaobetovania a sebaľútosti (Kasáčová, 2004; Vančíková, 2013). Na etickú dimenziu učiteľskej profesionality odkazuje aj Etický kódex pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov (MŠVVaŠ SR, 2019).

Personálna dimenzia učiteľskej profesionality

Vzťahy s inými ľuďmi sú do veľkej miery určované kvalitou vzťahov k sebe samému. Dobrý učiteľ by sa mal vyznačovať zdravým sebavedomím a sebaistotou, ale tiež vysokou mierou osobnostnej sebareflexie. Ak má učiteľ/ka pomáhať deťom objavovať slabé a silné stránky a viesť ich k seba prijatiu, musí byť sám/a autentickou bytosťou, ktorá vysiela signály svojej jedinečnosti, no nie dokonalosti. Aj samotná práca s deťmi je priestorom pre poznávanie svojich kvalít a limitov a cestou vytvárania subjektívnej koncepcie výučby, ktorá je založená na vlastnej predstave ideálneho učiteľa.

Aké osobnostné kvality má mať podľa vášho názoru ideálny učiteľ? Ktoré z nich sú nevyhnutné pre to, aby dokázal vytvárať priestor pre objavovanie vlastnej výnimočnosti a jedinečnosti detí? Akých chýb by sa učiteľ/ka nemal/a dopúšťať?

Odborná dimenzia učiteľskej profesionality

Vo vzťahu k uplatňovaniu princípu jedinečnosti dieťaťa má mať učiteľ rozvinuté jednotlivé kategórie pedagogických kompetencií: *spôsobilosti učiteľa v dimenzii orientovanej na dieťa, edukačný proces a sebarozvoj učiteľa* (podľa Kasáčová, Kosová, Pavlov, Pupala, Valica, 2006):

- ***Spôsobilosti učiteľa v dimenzii orientovanej na DIEŤA.*** Táto dimenzia sa vzťahuje prevažne na diagnostické spôsobilosti učiteliek MŠ, vďaka ktorým dokážu identifikovať vývinové a individuálne charakteristiky žiaka, psychologické a sociálne faktory učenia sa detí, a samozrejme sociokultúrny kontext vývoja dieťaťa (Kasáčová, Kosová, Pavlov, Pupala, Valica, 2006). Táto spôsobilosť predpokladá predovšetkým záujem učiteľa dozvedieť sa viac o primárnom prostredí detí. Hlbší prienik do ich sveta „umožňuje pochopiť motívy ich správania a konania“ (Vančíková, 2013).
- ***Spôsobilosti učiteľa v dimenzii orientovanej na EDUKAČNÝ PROCES*** sú utvárané širokou škálou vedomostí, zručností a postojov. Do tejto oblasti spadá aj rozvoj *schopnosti plánovať a projektovať výučbu*. Ide o nadobudnutie spôsobilosti tvoriť a realizovať strednodobé a krátkodobé edukačné plány, projekty, edukačné situácie s ohľadom na školský program a individuálne potreby detí. Nielen pri tvorbe edukačných projektov, ale aj pri ich reflexii a hodnotení je potrebné mať na zreteli individuálne potreby a rozvojovú úroveň detí. ***Individuálna odlišnosť učenia sa*** je dôležitým znakom zmysluplného učenia. Naplňa sa prostredníctvom diferenciacie výučby, a to tak na úrovni vymedzeného obsahu učiva a cieľov, na úrovni učebných úloh, ako aj využívaných stratégií a postupov. Očakáva sa, že učiteľ/ka hľadá cestu ako ponúknuť deťom rôznorodé úlohy a aktivity, ktoré sú nielen v súlade z ich úrovňou rozvoja, ale aj v súlade z ich učebným štýlom, typom inteligencie, záujmami a pod. Dobrý učiteľ pritom dôveruje schopnosti detí vybrať si pre seba tú najvhodnejšiu úlohu či činnosť. Uplatňovanie princípu *slobodnej voľby* sa prejavuje v šírke priestoru, ktorý učiteľka vytvára pre *hru* ako základnú stratégiu učenia sa detí. Za hru možno totiž považovať len takú činnosť, ktorá je prejavom slobodného konania. „Hra na rozkaz už nie je hrou“ (Huizinga, 1990).

Vráťte sa k poznatkom z predškolskej didaktiky. Prečítajte si kapitolu Hra – integrálna súčasť predškolského kurikula z publikácie Materská škola – dieťa, hra, učenie (Lynch, Vargová, 2020). Hľadajte odpovede na otázky Aké sú znaky hry? Aké hry sa deti v predškolskom veku hrajú a čo prináša v oblasti ich rozvoja? Ako podporujú a rozvíjajú ich jedinečnosť?

Pri zohľadňovaní záujmov a dominantného typu inteligencie je možné využívať koncept centier aktivít Programu krok za krokom. V takom prípade premýšľa učiteľka pri projektovaní riadených učebných situácií nad cestou, akou si môžu osvojiť to isté učivo deti s dominantnou pohybovou inteligenciou, matematicko-logickou, jazykovou inteligenciou atď. (Príloha 1). ITEP *Naši kamaráti vtáci* zas ilustruje, že centrá aktivít môžu tvoriť kulisu hier v zóne spontánnych hier a činností.

*V ITEP *Naši kamaráti vtáci* sú naprojektované aktivity v zóne spontánnych hier a činností vo viacerých centrách aktivít. Konkrétne vo výtvarnom centre, centre matematických predstáv, v centre rozvíjania reči a gramotnosti, v literárnom-dramatickom centre, hudobno-dramatickom centre a pohybovom centre. Aké podnety by ste vytvorili v prípade, že by bolo v triede konštrukčné centrum?*

Orientácia na jedinečnosť dieťaťa má byť prítomná aj v plánovaní obsahu učenia. V centre pozornosti majú byť aj témy, prostredníctvom ktorých podporujeme identitu každého dieťaťa, a to tak osobnostnú (Kto som? Aký som človek? ako aj skupinovú (Kam patím? Aká je moja rodina? Čo ju charakterizuje? Odkiaľ prichádzam?) (bližšie Vančíková, 2019).

*Prečítajte si učebnú situáciu *Krása jedinečnosti ITEP Naši kamaráti vtáci*. Ktoré činnosti a otázky pomáhajú k seba prijatiu? Môžu mať deti v predškolskom veku problémy so seba prijatím? Aké dilemy môžu riešiť? S akými otázkami môžu byť konfrontované?*

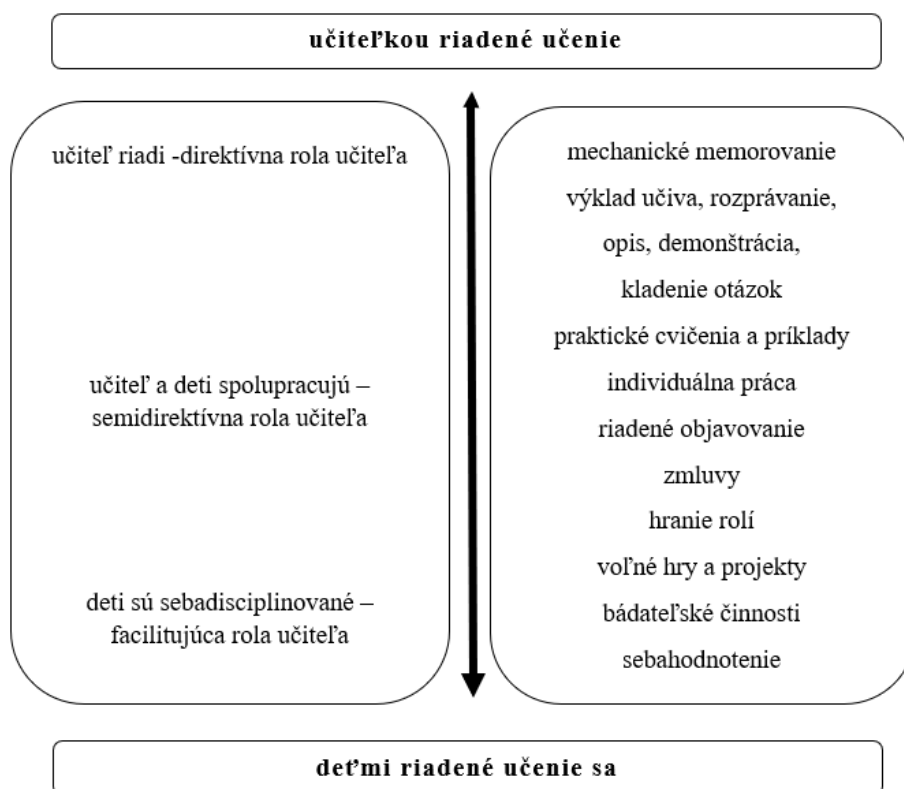
- ***Spôsobilosti učiteľa v dimenzii orientovanej na SEBAROZVOJ UČITEĽA.***
Kvalifikovaný učiteľ by mal priebežne reflektovať, diagnostikovať, hodnotiť vlastnú pedagogickú činnosť, plánovať si vlastný rast a vzdelávanie (Kasáčová et. al., 2006). Súčasťou jeho každodennej práce by mala byť sebareflexia obsahujúca prvky kritickej analýzy (Vančíková, 2013). Učiteľka si po každom dni musí položiť mnoho otázok, prostredníctvom ktorých hľadá odpoveď na otázky kvality svojej pedagogickej práce. Dôležitým aspektom kvality je aj dôraz na potreby, možnosti a pocity každého jedného dieťaťa v triede. V tejto súvislosti by si učiteľka mala položiť aj otázky ako: *Bolo moje učenie dostatočne kultúrne citlivé? Bolo moje pôsobenie inkluzívne? Neprejavil som výberom kurikula alebo spôsobom učenia nejaké predsudky?* (Taubman, 2007, s. 2 – 3).

1.3. Dôraz na sebarozvoj dieťaťa

Dôraz na sebarozvoj dieťaťa je princíp odkazujúci na potrebu vnímať dieťa ako aktívny učiaci sa a rozvíjajúci sa subjekt. Podporovať zdravý sebarozvoj dieťaťa znamená odmietnuť prístup založený na jeho vnímaní ako materiálu alebo objektu manipulácie (porovnaj Helus, 2004). Podľa Štecha (2007) je dieťa novicom kultúry, avšak s prirodzenou danosťou osvojiť si ju. Dôležitým predpokladom osvojenia si kultúry je prítomnosť nejakého interpreta/média, resp. sprostredkovateľa významov. Týmto médium sú rôzne socializačné činitele: rodina, rovesníci, médiá, ale aj materská škola. Tá má vytvárať priestor pre to, aby bolo dieťa v procese učenia sa čo najviac aktívne a nebolo v pozícii pasívneho prijímateľa poznatkov. Tým odkazujeme na základný znak zmysluplného učenia sa detí, ktorým je **aktívnosť**.

Aktívnosť učenia sa naplňuje cez konštruktivistické vyučovanie. Učiteľka ustupuje z direktívnej roly a vytvára čo najväčší priestor pre deťmi riadené učenie sa (pozri Schéma 1). Pôsobí v úlohe sprievodkyne učením a moderátorky diskusií. Dieťa je aktérom učenia sa, v rámci vlastného poznávania je aktívne, nové poznatky objavuje samostatne alebo v spolupráci s ostatnými deťmi. Podstatné je, že aj samostatné objavovanie by malo vyústiť do spoločnej diskusie, v rámci ktorej sa dieťa učí formulovať svoje zistenia. Diskusia podnecuje dieťa k premýšľaniu o vlastnom riešení, ale aj o postupoch ostatných detí, dáva priestor na argumentáciu, umožňuje prirodzenú prácu s chybou. Rozhodujúcim účastníkom pri hodnotení správnosti riešenia nie je učiteľka, ale skupina detí.

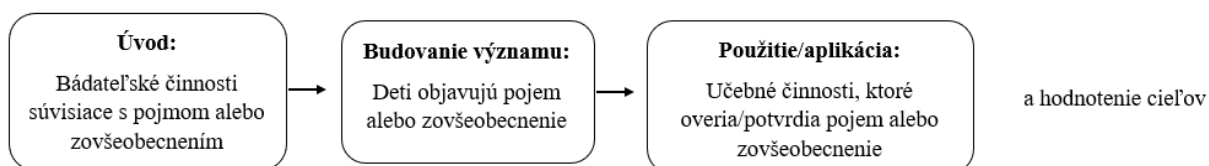
Schéma 1: Rola učiteľa v procese učenia

Zdroj: Doušková, A.: Aktivizačné metódy a postupy. In Doušková, A., Porubský, Š. *Didaktický model materskej školy*. Banská Bystrica : PF UMB, 2008

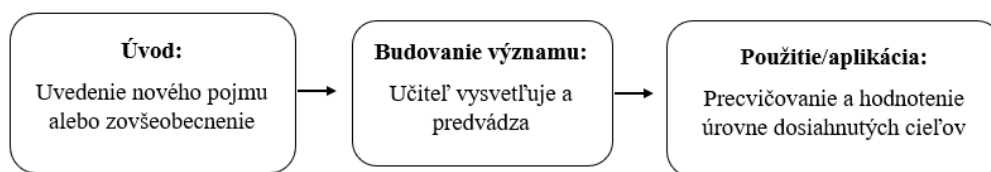
Ako vidieť v Schéme 1, rola učiteľa ako sprievodcu učenia (facilitátora) nie je zlučiteľná s reproduktívnymi metódami, akými sú napríklad výklad učiva či pamäťové učenie. Pozornosť sa upriamuje najmä na produktívne metódy učenia a induktívny prístup k výučbe (Schéma 2). Tento prístup predstavuje protiklad deduktívneho, v rámci ktorého je dieťa väčšinu času len pasívnym poslucháčom (Schéma 3) (bližšie Lynch, Vargová, 2020).

Schéma 2: Induktívny prístup k výučbe

Zdroj: Pasch, M. 1998. Od vzdelávacieho programu k vyučovací hodině: Jak pracovat s kurikulem. Praha: Portál, s. 194 – 195.

Schéma 3: Deduktívny prístup k výučbe

Zdroj: Pasch, M. 1998. *Od vzdelávacieho programu k vyučovací hodine: Jak pracovat s kurikulem*. Praha: Portál, s. 194 – 195.

Analyzujte učebnú situáciu Letíme za potravou ITEP Naši kamaráti vtáci z pohľadu využívania reproduktívnych a produktívnych metód učenia. Aký prístup k výučbe je v nej uplatnený? Aké stratégie a metódy budovania významu v nej boli využité?

V otázke sebarozvoja osobnosti dieťaťa zohráva dôležitú rolu aj **autoregulatívnosť** ako ďalší znak zmysluplného učenia sa. Pozornosť venuje učiteľka najmä práci s chybou, uplatňujúc formatívne, resp. spätnoväzobné alebo korektívne hodnotenie (Pasch et al., 1998), ktoré poskytuje dieťaťu hodnotiace informácie vo chvíli, keď sa určitý výkon či činnosť ešte dá zlepšiť. Tento typ hodnotenia podporuje zotrvanie dieťaťa v aktivite a učí ho pracovať s chybou. Jednou z dôležitých cieľov predprimárneho vzdelávania je aj rozvíjanie sebahodnotiacich schopností detí (pozri Lynch, Vargová, 2020). Ich rozvoj podporujeme aj vytváraním priestoru pre výber činností na základe ich vlastných schopností. Ako sme sa zmienili v kapitole 1. 2 dôležité je dôverovať schopnosti detí vybrať si to, čo ich baví, zaujíma, ale aj na čo sa cítia. Výber je rozhodujúci činiteľ úspechu celého procesu učenia sa (Kovaliková, 1996). Deti si môžu pritom vyberať:

- počet úloh, ktoré chcú splniť,
- poradie úloh, ktoré budú plniť,
- náročnosť úloh,
- materiál k úlohám,
- miesto na plnenie úloh,
- partnera k úlohám (podľa Kosová, 2005)

Ďalšou výzvou v rámci projektovania učenia v MŠ je umožniť deťom pracovať s vlastnou chybou. Chyba je téma, ktorej sa venujú študentky na rôznych predmetoch. Učia sa ju vnímať ako zdroj rastu a dôležitý prostriedok sebaregulácie dieťaťa. Preto

jedným z kritérií kvality edukačných projektov je aj miera uplatňovania priebežného sebahodnotenia. To má podobu využívania pomôcok s prvkami autokorekcie (autokorektívne karty, hračky a iné pomôcky). Rovnako dôležité je však aj záverečné sebahodnotenie, ktoré sa realizuje napríklad prostredníctvom komunikačného kruhu.

Analyzujte učebné situácie v ITEP Naši kamaráti vtáci z pohľadu využívania prvkov autokorekcie. V ktorej učebnej situácii je vytvorený najväčší priestor na prácu s chybou? V ktorej je naopak najmenší? Ako by ste ju mohli modifikovať tak, aby ste posilnili autokorekciu a sebareguláciu detí?

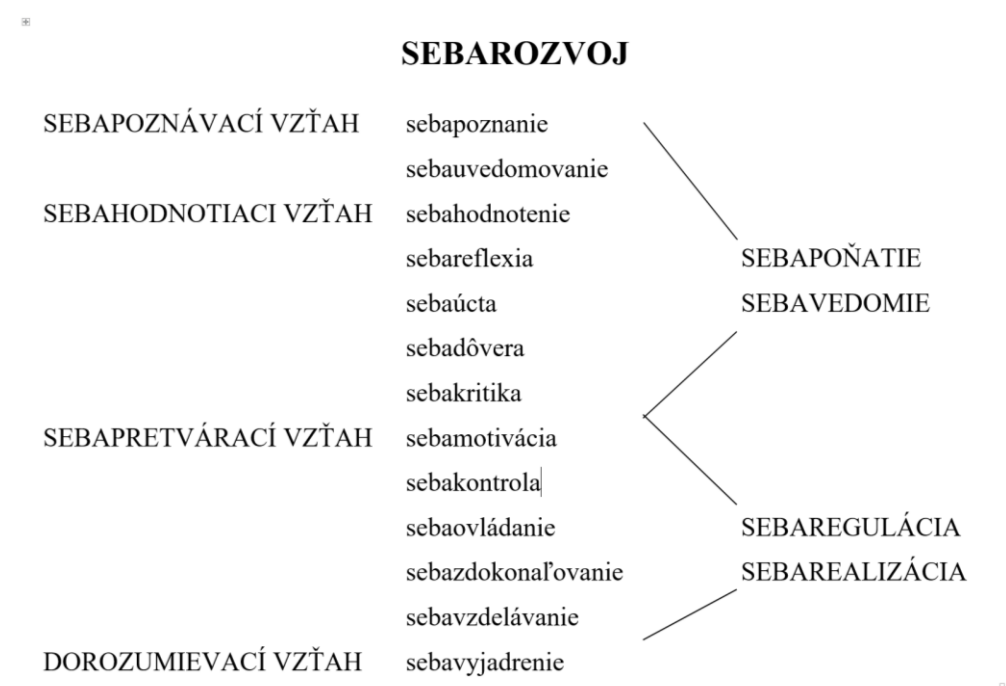
Záverečné sebahodnotenie má najčastejšie povahu reflexie vlastnej aktivity. Prečítajte si reflexie v rámci učebných situácií ITEP Naši kamaráti vtáci a vypíšte tie otázky, ktoré z vášho pohľadu najviac stimulujú sebareflexiu detí:

Ďalším zdôrazňovaným znakom zmysluplného učenia sa detí je zacielenosť. Odkazuje na potrebu spoluvytvárať kurikulum v komunikácii s deťmi. „Dosahovanie cieľov vzdelávania je úspešnejšie vtedy, keď aj dieťa samotné získa presvedčenie o tom, že sa chce niečo naučiť a že to, čo sa učí má preňho význam“ (Lynch, Vargová, 2020, s. 109). Jeho hlas by mal byť vypočutý nielen pri plánovaní učiva (čo by sa chcelo dozvedieť, v čom by sa chcelo zdokonaľiť), ale aj v určovaní časových rámcov úloh (dokedy by to chcelo stihnúť, zvládnuť...). Od detí predškolského veku možno očakávať len plánovanie krátkodobých cieľov. Aj tie sú však veľmi dôležité, pretože už v tomto veku môžeme podporiť budovanie základov pre ich perspektívnu životnú orientáciu. „Perspektívne orientovaný jedinec projektuje svoju vlastnú budúcnosť z vnútornej

potreby, vytyčuje si ciele, štruktúruje si čas a v mene toho, čo sebarozvojovo plánuje, vytyčuje, premáha sám seba k vyššej rozvojovej kvalite svojej osobnosti“ (Helus, 1982, s. 153).

Sebarozvoj je zložitý komplex vzťahov človeka k sebe samému (Schéma 4). Je prirodzené, že dieťa v predškolskom veku si tieto vzťahy začína len utvárať. Je však dôležité, aby učiteľka tento proces čo najviac podporila, a to nielen cez formálne kurikulum, ale i cez skryté kurikulum, ktoré je dané kultúrou školy, jej preferovanými hodnotami, celkovou klímou školy či triedy a samozrejme vzťahmi medzi učiteľkami a deťmi (bližšie Porubský, 2008).

Schéma 4: Sebarozvoj ako komplex vzťahov k sebe (Kosová, 1998, s. 54)

Zdroj: Kosová, B. 2005. *Vybrané kapitoly z teórie personálnej a sociálnej výchovy pre učiteľov 1. stupňa ZŠ*. 2. vydanie. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB.

1.4. Vnímanie výchovy ako vzťahu jedinečných osobností

Humanistická orientácia výchovy síce stojí na akceptovaní osobnosti dieťaťa a jej osobnostného rozvoja, avšak súčasne aj na akcentovaní sociálnych vzťahov, prostredníctvom ktorých sa rozvíja (Kosová, 1998). Vo výchove ide o dialektiku procesov personalizácie a socializácie. Personalizácii sme venovali pomerne veľký priestor v predchádzajúcich kapitolách. Na tomto mieste sa pozrieme na ITEP Naši kamaráti vtáci optikou podpory procesov socializácie.

Socializácia jedinca je v zhode s mnohými definíciami vnímaná ako celoživotný proces, počas ktorého si jednotlivec osvojuje akceptovateľné formy správania, jazyk, hodnoty a kultúru spoločenstva, v ktorom žije a začleňuje sa tak do života spoločnosti. Socializácia v sebe spája dva paralelné procesy: enkulturáciu a akulturáciu. **Enkultúrácia** odkazuje na vedomé i nevedomé procesy vrastania človeka do svojej kultúry, pričom sieť vzťahov a povaha interakcií v rodine zohráva v tomto procese významnú rolu. V kontexte rešpektovania princípu jedinečnosti dieťaťa a podpory jeho sebarozvoja sa teda ako učitelia zamýšľame nad podmienkami, v ktorých sa utvára identita dieťaťa, príčinami i dôsledkami pozitívnych či negatívnych vplyvov na sebaidentifikačné procesy. Vo výučbe však sústreďujeme pozornosť aj na proces **akultúrácie**, ktorý chápeme ako „sociálny proces, v ktorom dochádza ku kultúrnym zmenám trvalým stykom dvoch alebo viacerých kultúr. Akultúrácia zahŕňa ako preberanie prvkov z inej kultúry, tak vylučovanie iných prvkov alebo ich pretváranie.“ (Brouček, 1991, s. 239 – 240). V tomto kontexte je trieda príležitosťou pre interkultúrny dialóg, pre aktívne spoznávanie rôznych prístupov k životu, no predovšetkým pre overenie si platnosti v rodine osvojených pravidiel. Školská socializácia umožňuje deťom chápať zmysel poriadku, uvedomovať si nielen dôležitosť existencie sociálnych noriem, ale aj potreby ich dodržiavania. Samotná dochádzka dieťaťa do MŠ umožňuje deťom odskúšať si rozmanité stratégie nadviazovania vzťahov či riešenia zložitejších sociálnych situácií, ktoré život v kolektíve vytvára. Zároveň je pobyt v MŠ príležitosťou pre budovanie základov občianskeho vedomia a občianskych zručností, hlbšieho uvedomenia si vzťahu medzi jednotlivcom a spoločnosťou. Pri projektovaní výučby je preto dôležité vytvárať čo najväčší priestor pre sociálnu interakciu, v ktorej si môžu deti prirodzene rozvíjať sociálne cítenie a zručnosti. Pozornosť treba venovať otázke tvorby pravidiel života v triede, emocionálnej výchove a podpore prosociálneho a spolupracujúceho správania.

Dieťa v predškolskom veku a v začiatku školskej dochádzky má bohatú fantáziu a do jeho života neodmysliteľne patrí rozprávka. Rozprávka podnecuje jeho predstavivosť, fantáziu, učí ho premýšľať o svete v bezpečnej vzdialenosti od reálnych problémov. Z umeleckých prostriedkov mu je preto najbližšia personifikácia, teda poľudštenie. Dieťa verí, že bábika, ktorá sa im prihovára je naozaj živá, rovnako nepochybuje o tom, že hrdinovia príbehov reálne existujú, cítia a bojujú s podobnými

problémami ako ony. To vytvára priestor pre prácu s príbehom a využívanie rôznych metód a techník, vďaka ktorým sa môžu deti zamýšľať nad správaním iných osôb, hodnotiť konanie postáv z príbehu, navrhovať riešenia rôznych sociálnych situácií a vytvárať si tak dôležitý zdroj poznania, z ktorého čerpajú pri sebaregulácii vlastného správania.

Prácu s príbehom reprezentujú v ITEP Naši kamaráti vtáci učebné situácie Sila priateľstva a Krása jedinečnosti. Aké sociálne city a zručnosti sú v nich rozvíjané? Ako môžeme podporiť proces socializácie cez výber učebných stratégií a metód? Analyzujte všetky učebné situácie posudzujúc tento aspekt.

2. APLIKÁCIA TEORETICKÝCH VÝCHODÍSK PRI PROJEKTOVANÍ UČENIA

Ak sa má stať učenie sa detí zmysluplným a učebný proces má byť vystavaný na princípoch humanisticky orientovanej výchovy, je potrebné klásť si otázky už vo fáze projektovania:

- **Prečo** je dôležité učiť sa o tejto téme?
- **Koho** budem o tejto téme učiť?
- **Čo** sa deti naučia prostredníctvom tejto témy?
- **Aké mám/máme očakávania?** Čo môžu deti dosiahnuť?
- **Kedy** bude vhodné túto tému deťom priblížiť?
- **Ako** budem o téme učiť?
- **Za akých podmienok** budem učiť? Kde budem učiť, čo mi pri tom pomôže?
(Walterová, 1994)

1. Prečo?

Táto otázka približuje učiteľku k potrebám a záujmom detí. Pri projektovaní učenia hľadáme odpoveď na otázku, čo deti v tomto veku zaujíma, oslovuje, čo má pre ich reálny život zmysel a čo má zmysel pre ich ďalšie učenie.

2. Koho?

Táto otázka je kľúčová. Každý edukačný projekt má byť „šitý“ na mieru konkrétnej skupiny detí. Prirodzene, v prvom rade zohľadňujeme vek detí, ako aj skutočnosť či pracujeme vo vekovo homogénnej alebo heterogénnej triede. Premýšľame nad tým, či sú činnosti a nároky veku primerané. Dôležité je dôverovať schopnostiam detí a nepodceňovať ich potenciál neambicióznymi cieľmi. Vek pritom nie je spoľahlivým ukazovateľom. Pri dizajnovaní dňa v materskej škole máme na zreteli individuálne potreby detí a rozvojovú úroveň každého jednotlivca. Dôležitým ukazovateľom kvality edukačného projektu je v tomto smere diferencovanie učiva. To môže byť viditeľné už na úrovni vymedzeného obsahu učiva a cieľov alebo na úrovni učebných úloh. Učenie je o hľadani cesty ako ponúknuť rôznorodé úlohy a aktivity, z ktorých si deti môžu vyberať. Dôverujeme schopnosti detí vybrať si to, čo ich baví, zaujíma, na čo sa cítia. Učebné úlohy a činnosti majú reagovať na rozmanitosť detí v celej jej šírke – nielen schopnosti, ale tiež záujmy, dominantný typ inteligencie a pod. Využívame rôzne učebné pomôcky, priestor rôznych centier aktivít, v ktorých si každé dieťa nájde vlastnú cestu k osvojeniu si nových poznatkov, zručností, schopností, a to nielen tých, ktoré sú vytýčené v učebných cieľoch.

3. Čo?

Učiteľka je tvorcom, nie vykonávateľom kurikula. Aktívne pracuje s obsahom, ktorý je rámcovo vymedzený v štátnom vzdelávacom programe. Je mimoriadne dôležité, aby učiteľka vstupovala do projektovania dňa s jasnou predstavou o tom, čo ide učiť. Najprv sa preto musíme zamyslieť nad tým, čo všetko sa môžu deti naučiť vo vzťahu k téme. Výsledkom takéhoto brainstormingu je myšlienková mapa (pozri ITEP Naši kamaráti vtáci – Uvažovanie o obsahu učiva). Pri myšlienkovvej „búrke“ nazeráme na učivo v celej jeho šírke, zohľadňujúc vecnú, kompetenčnú i hodnotovú zložku. V prípade vecnej zložky (vedomostí) napomôže informačná analýza učiva, vďaka ktorej nájdeme odpovede na otázku, aké konkrétne pojmy, fakty, zovšeobecnenia si majú deti osvojiť (pozri ITEP Naši kamaráti vtáci – Informačná analýza učiva). Na základe takejto analýzy uvažujeme, čo bude učivom konkrétneho dňa. Učivo je premietnuté do učebných cieľov.

4. Aké mám očakávania?

Formulovanie učebných cieľov nie je technickou záležitosťou. Je potrebné, aby sme ich vnímali ako prirodzené vyústenie práce s učivom. Netreba zabudnúť, že deti sú aktívnymi subjektmi svojho rozvoja a ich očakávania sú dôležité. Nezabúdajme sa ich pýtať na to, čo ich zaujíma, čo by sa chceli o téme dozvedieť, aké nové poznatky, zručnosti, schopnosti by si chceli osvojiť. Zacielenosť je jedným z dôležitých znakov zmysluplného učenia sa (bližšie, Lynch, Vargová, 2020).

5. Kedy?

Otázku KEDY? si kladieme v súvislosti s umiestnením témy v rámci roka, mesiaca či týždňa. Uvažujeme o vzťahu učiva k udalostiam (prírodným i spoločenským), ktoré deti obklopujú a vytvárajú tak rámec pre osvojenie si nových poznatkov či zručností. Zároveň sa otázkou KEDY? zaoberáme v rámci úvah o organizácii dňa. Pri týchto úvahách kladieme dôraz na hľadanie zdravej rovnováhy medzi spontánnou činnosťou detí a riadeným učením. Pripomeňme si, že projektujeme činnosti detí v dvoch zónach:

- V zóne spontánnych hier a činností. V tejto zóne nie je potrebné vymedziť žiadne učebné ciele, pretože samotné prostredie má dieťa ku hre a činnosti privolať (vyprovokovať). Učiteľka môže len predpokladať, ako pripravené podnety deti ovplyvnia, ale hra detí sa od jej predstavy môže líšiť. Spontánne hry a činnosti by sme preto nemali zbytočne rušiť, deti by mali cítiť našu dôveru a rešpekt v ich nápady a tvorivosť.
- V zóne riadeného učenia: V tejto zóne sú učebné situácie, ktoré učiteľka tvorí s cieľom sprostredkovať deťom plánované obsahy učiva, teda naplniť učebné

ciele. Každá učebná situácia má obsahovať komponenty: učebný cieľ, organizácia výučby, priebeh učebnej situácie, učebné úlohy, učebné stratégie, reflexia.

6. Ako?

Odpovede na otázku ako učiť, hľadáme v znakoch zmysluplného učenia. Nezabúdajme, že materská škola má svoje špecifiká. Nie je to zmenšenina školy, v ktorej prebieha vyučovanie. V materskej škole potláčame do úzadia transmisívne učenie, pri ktorom ide o prenos poznatkov od toho kto vie, k tomu kto nevie. Takýto spôsob učenia je v rozpore s potrebami dieťaťa predškolského veku. Jeho najprirodzenejšou činnosťou je HRA. Odpovede na otázku Ako učiť? Sa ukrývajú v znakoch zmysluplného učenia, s ktorými ste sa oboznámili na Didaktike predprimárneho vzdelávania. Pri projektovaní učenia máme na zreteli: aktívnosť, konštruktívnosť, kumulatívnosť, autoregulatívnosť, zacielenosť, situačnosť, individuálna odlišnosť učenia (bližšie Lynch, Vargová, 2020).

7. Za akých podmienok?

Pri tejto otázke venujeme pozornosť celému prostrediu MŠ ako ho uvádza A. Doušková (2008). Zohľadňujeme a premýšľame o kvalite:

- *Širšieho prostredia ako kultúrneho kontextu*, ktoré vytvára kontext pre konkrétne správanie. Umožňuje realizáciu vychádzok, exkurzií a výletov.
- *Vecného prostredia a materiálneho vybavenia MŠ*. Ide o zariadenie tried, materskej školy, didaktickú techniku.
- *Sociálneho prostredia*, ktoré určuje kvalita sociálnych vzťahov všetkých zainteresovaných, detí, zamestnancov, klíma a atmosféra v triedach, pedagogickom kolektíve.
- *Organizačného prostredia*, ktorého kvalita je určená systémom riadenia MŠ, charakterom plánovania a projektovania edukačných procesov, organizáciou denných činností a mierou spoluúčasti rodičov na chode MŠ.
- *Učebného prostredia*, je daná poňatím výučby v danej MŠ, cieľov vzdelávania, uprednostňovaním stratégií učenia a učenia sa.

Všetky uvedené otázky si kladieme aj po odučení edukačného projektu. Tvoria dôležitý rámec sebareflexie a kritérií hodnotenia kvality edukačného projektu (Príloha 2).

3. SEBAREFLEXIA AKO NÁSTROJ SKVALITŇOVANIA PEDAGOGICKEJ PRÁCE

Dôležitým nástrojom neustáleho profesijného rastu učiteľa je sebareflexia, v rámci ktorej si kladie otázky, týkajúce sa všetkých dimenzií učiteľskej profesie. Sebareflexia je cestou neustáleho zdokonaľovania sa, ale tiež cestou utvárania vlastnej koncepcie výučby, ktorá zahŕňa vedomostnú, činnostnú aj postojoú štruktúru konceptu seba ako učiteľa.

Reflexia vlastnej pedagogickej práce prebieha v momente prípravy, realizácie i evalvácie vyučovacieho procesu. Má minimálne tri úrovne (Ľuptáková – Vančíková, 2010):

- *Reflexia v akcii* (reflection-in-action), ktorá je okamžitou reakciou na dianie. Vyžaduje pauzu na prehodnotenie situácie. Ako tvrdí J. Mezirow (1990), táto pauza predstavuje často zlomok sekundy v procese rozhodovania, keď si človek položí otázku: *Čo robím zle?* Reflexia je tak integrálnou súčasťou rozhodnutia ako v danej chvíli najlepšie reagovať. Myšlienková reflexia je v dialektickom vzťahu s reflexívnou akciou. Reflexia v akcii má povahu okamžitej sebareflexie a autoregulácie v priamom kontakte s deťmi, ktorú môžeme v zhode s A. Douškovou považovať za jeden z dominantných znakov autentickej pedagogickej interakcie (2000, s. 69).
- *Reflexia na akciu* (reflection-on-action) prichádza po vykonaní činnosti, preto je tiež označovaná ako *ex post facto reflexia* (Mezirow, 1990). V tejto fáze sa aktér sebareflexie vracia k svojmu výkonu a opisuje, čo sa udialo a snaží sa pochopiť jednotlivé udalosti, čo mu pomôže vyhnúť sa v budúcnosti navyknutým stereotypným postupom. Tento čas prichádza po ukončení pedagogickej situácie, kedy učiteľka získava čas na jej dôslednejšiu analýzu bez tlaku okamžite konať.
- Reflexia na akciu je východiskom pre *kritickú sebareflexiu*, v ktorej nejde o kritiku seba a svojich chýb, ale skôr o kladenie si náročných provokatívnych otázok, ktoré vyzývajú, aby človek pochopil seba a svoj svet (*Self Reflection: A critical Skill...*, 2010). Ide teda o pátranie po motívoch svojho konania. Kým v prípade reflexie na akciu sa učiteľ pýta, či jeho postupy boli správne a účinné, v tomto prípade už pátra po príčine svojho konania: Čo ho viedlo k ich výberu, aké bolo pozadie tejto voľby. Ide o prístup menej používaný, no vo vzťahu k skvalitneniu pedagogického pôsobenia často významnejší. Preto si po každom dni položte nielen opisné otázky, ale tiež kauzálne a rozhodujúce (pozri príloha 3).

4. INTEGROVANÝ TEMATICKÝ EDUKAČNÝ PROJEKT „NAŠI KAMARÁTI VTÁCI“

Výber učiva a definovanie učebných cieľov

Charakteristika témy: Projekt je primárne orientovaný na vzdelávaciu oblasť Človek a príroda a jej podoblasť Živočíchy. Deti si rozširujú poznanie o živote vtákov, spoznávajú rôznorodosť živočíšnej ríše a životných stratégií prežitia jednotlivých živočíchov (v tomto prípade vtákov). Téma vytvára zároveň priestor pre rozvíjanie environmentálneho cítenia, posilňuje u detí ochranárske postoje k prírode a vedie ich k hlbšiemu porozumeniu vplyvu človeka na prírodu. Výberom literárneho diela, ktoré je nosnou kostrou učenia o sťahovavých vtákoch, sa vytvára priestor pre rozvíjanie sociálnych citov. Ďalšie zvolené stratégie učenia podporujú koncept dieťaťa a výskumníka a prospievajú tak k budovaniu základov vedeckej gramotnosti.

Cieľová skupina detí: 4 – 6 ročné deti

Časové trvanie edukačného projektu: 3 – 4 týždne

Obdobie realizácie edukačného projektu: sťahovavé vtáky - september; stále vtáky - január

Dominantné učebné stratégie a metódy: Edukačný projekt rešpektuje princípy zmysluplného učenia sa detí. Dôraz je položený na aktívnom učení, v ktorom deti vlastnou činnosťou, pri zapojení všetkých zmyslov objavujú nové poznanie. Vzhľadom k téme projektu je v čo najväčšej možnej miere podporená vedecky ladená koncepcia učenia sa, ktorá posúva deti do pozície bádateľov a rozvíja u nich elementárne vedecké kompetencie (formulovanie problému, vedenie záznamu z pozorovania, vyhodnotenie výsledkov pozorovania, formulovanie záverov). Organizačné formy učenia, v ktorých dominuje skupinová práca, podporujú rozvoj sociálnych zručností detí a koncept rovesníckeho učenia.

Organizácia učenia: Aktivity v zóne spontánnych hier a činností vytvárajú kulisu dňa. Učiteľka vytvára prostredie v centrách, ktoré má deti podnecovať k spontánnej činnosti podľa záujmu detí. Keďže nejde o riadené učenie, zapojenie sa detí je vecou ich slobodnej voľby. Učiteľka môže ponúknuť tú istú aktivitu aj každý deň, resp. dovtedy, kým ju deti vyhľadávajú. Počet zriadených centier počas jedného dňa určujú priestorové podmienky triedy, počet detí, ako aj dospelých v triede.

Učebné situácie sú syntézou činností učiteľa a detí, ktoré sa zbiehajú k dosiahnutiu stanovených cieľov. Činnosti však neprebiehajú nevyhnutne bez prerušenia. Počíta sa s časovými odstupmi i zmenou prostredia (interiér, exteriér MŠ, vychádzka a pod.). Poradie učebných situácií a ich zaradovanie do dní v týždni nie je striktne dané.

V rámci každého dňa sa počíta so zdravotným cvičením, ktoré sa nesie v duchu témy, využívajúc básne a piesne s témou vtákov. Konkrétne cvičenia nie sú v projekte rozpracované.

Uvažovanie o obsahu učiva

Môžeme:

Pri zdôvodňovaní migrácie formulovať logické závery. Pozorovať vtáky na oblohe a robiť si jednoduchý záznam pozorovaného. Vytvárať sčítavé obrázky krídlíkov. Využiť rozprávku o škorcovi Calvinovi na prežitie hodnoty vzájomnosti

Ktoré vtáky odlietajú?

Čo sú to sťahovavé vtáky? Ktoré známe vtáky do tejto skupiny patria?

Môžeme:

Uvažovať nad dôvodmi odletu vtákov. Spoznávať a opisovať niektoré sťahovavé vtáky. Môžeme napodobňovať pohyb jednotlivých vtákov.

Dôvody migrácie

Prečo vtáky odlietajú? Kam odlietajú? Odlietajú preto, že im je zima?

Ornitológ

Kto to je to? Aké činnosti vykonáva?

Môžeme:

Získavať poznatky o tejto profesii (hra, stretnutie s ornitológom) V hre na ornitológa zlepšovať pozorovacie schopnosti. Zlepšovať si jemnú motoriku hrou na krúžkovanie vtákov. Upevňovať si predstavy o číslach a počtoch pri hre na sčítanie vtáctva.

Nebezpečenstvo na cestách

Doletia všetky vtáky až do cieľa? Prečo letia v krídlíoch? Aké nebezpečenstvo im hrozí na cestách? Ako môžeme vtákom pomôcť?

Môžeme:

Cez príbeh o Calvinovi pochopiť význam putovania vtákov v krídlí. Zahrať sa pohybovú hru na migráciu a uvedomiť si cez ňu, čo všetko hrozí vtákom pri migrácii. Pracovať so symbolmi nebezpečenstva a vedieť ich dešifrovať.

Naši kamaráti vtáci

Stále vtáky

Ktoré vtáky zostávajú?

Čo sú to sťahovavé vtáky? Ktoré známe vtáky do tejto skupiny patria?

Správanie v zime

Nie je im zima na snehu a ľade? Správajú sa v zime rovnako ako na jar

Môžeme:

Posilňovať sluchovú pamäť počúvaním zvukov vtáctva na prechádzke. Porovnávať počuté s nahrávkou. Formulovať závery z pokusu s vodou, v ktorom sa dozvedia, prečo vtáci necítia chlad snehu.

Starostlivosť o vtáky

Ako je možné, že niektoré vtáky nezahynú v zime hladom, prečo aj ony neodletia do teplých krajín? Môžeme im pomôcť prežiť? Môžeme im v snahe pomôcť ublížiť?

Môžeme:

Zhotoviť krmidlo podľa návodu a rozvíjať si pritom manuálne zručnosti. Merať, porovnávať dĺžku, šírku pri výrobe krmidla. Skúmať materiály na výrobu krmidla a posudzovať ich vlastnosti. Rozvíjať ochranné postroje prípravou krmiva pre vtáky. Vyrábať krmivo pre vtákov podľa obrázkového receptu. Získať poznatky o tom, čo je vhodné a nevhodné krmivo.

Vymedzenie učebných cieľov

<i>Výkonový štandard</i>	<i>Učebné ciele</i>
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Človek a príroda/ Živočíchy</i>	
Identifikuje rôznorodosť živočíšnej ríše.	Porozumieť dôvodom a vedieť vysvetliť, prečo niektoré vtáky odlietajú pred zimou do teplých krajín a prečo iné zostávajú na Slovensku. Vedieť, že vtáky delíme na sťahovavé a stále, vymenovať a identifikovať ich zástupcov (lastovička, bocian, škorec; sýkorka, vrabec, stehlík).
Identifikuje rôznorodosť spôsobu života živočíchov.	Získať základnú predstavu o príprave vtákov na odlet do teplých krajín. Získať poznanie, že letia v krdľoch rôznych formácií a vedieť vysvetliť, aký má let v krdli význam. Vedieť vymenovať nebezpečenstvá, ktorým na svojej dlhej ceste čelia. Získať poznanie, že správanie vtákov sa počas roka mení, že stále vtáky v zime vydávajú menej zvukov, menej spievajú a čiríkajú. Vedieť zdôvodniť, prečo vtáci nepociťujú chlad pri kontakte so snehom či ľadom.
Opíše spôsoby starostlivosti o niektoré živočíchy	Vedieť opísať stratégie pomoci vtákom a zníženia rizika ich úhynu pri putovaní do teplých krajín. Vedieť vysvetliť význam krúžkovania vtáctva a určiť vhodné miesto na umiestnenie krmidla. Poznať vhodné krmivo pre zimné vtáctvo.
Opíše vybrané prírodné javy a podmienky zmeny ich fungovania na základe vlastného pozorovania a skúmania.	Vedieť na základe pozorovania sformulovať jednoduchý záver o strave vtáctva v zimnom období.
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Človek a svet práce/Remeslá a profesie</i>	
Pozná základnú pracovnú náplň vybraných profesií (napr. lekár, šofér, učiteľ, policajt)	Porozumieť pojmu ornitológ a vedieť vymenovať základné činnosti, ktoré vykonáva (spočítavanie vtákov, krúžkovanie, pozorovanie ich života v prírode). Chápať význam jeho práce pre ochranu vtáctva.

<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Človek a svet práce/Užívateľské zručnosti</i>	
Manipuluje s drobnými predmetmi a rôznymi nástrojmi/materiálmi	Zdokonalíť si pri hre na ormitológov techniku navliekania. Dokázať urobiť jednoduchý uzlík.
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Človek a spoločnosť/Prosociálne správanie</i>	
Rozlišuje vhodné a nevhodné správanie	Precítiť význam vzájomnosti, svornosti. Vedieť pomenovať výhody komunitného života a vnímať ho ako zdroj sily pre každého člena. Uvedomiť si, že niekedy je nutné potlačiť vlastné potreby v záujme pomoci a podpory svojich najbližších.
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Človek a spoločnosť/Ludské vlastnosti a emócie</i>	
Identifikuje pozitívne a negatívne ľudské vlastnosti.	Uvedomiť si, že každý človek je niečím výnimočný. Vedieť vymenovať znaky jedinečnosti svojej a inej osoby a na základe príbehu zdôvodniť ako môže jedinečnosť jednotlivca obohatiť spoločnosť, v ktorom žije.
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Človek a svet práce/materiály a ich vlastnosti</i>	
Vhodne využíva či spracúva materiály pri modelovaní objektov alebo výrobe jednoduchých nástrojov.	Na základe poznania vlastností vybraných materiálov (kartón, drevo, plech, sklo) vedieť vybrať vhodný materiál na stavbu krmidla.
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Človek a svet práce/konštruovanie</i>	
Podľa návrhu (schémy, náčrtu, predlohy) zhotoví daný predmet.	Dokázať zhotoviť krmidlo podľa náčrtu/schémy.
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Matematika a práca s informáciami/logika</i>	

Zo skupiny objektov vyberie všetky objekty s danou vlastnosťou. Vytvorí dvojicu objektov na základe danej logickej súvislosti. Na základe pokynov daných pomocou symbolov $\downarrow$, $\leftarrow$, $\rightarrow$, $\uparrow$ (alebo pomocou iných dohodnutých symbolov pre pohyb v štvorcovej sieti) sa dokáže pohybovať v štvorcovej sieti.	Prostredníctvom manipulácie a diskusie dokázať nájsť viac než jedno riešenie pri jednoduchých kombinatorických úlohách. Vedieť overiť, či vytvorená možnosť spĺňa podmienky stanovené v zadaní. V jednoduchých simulovaných situáciách vedieť vyjadriť, či ide o istý/možný/nemožný jav.
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Matematika a práca s informáciami/ nad rámec výkonových štandardov¹</i>	
	Vedieť vybrať všetky objekty s danou vlastnosťou. Dokázať podľa inštrukcií priradiť vtáky a misky ku správnym krmidlám. Vedieť overiť správnosť svojho riešenia. Dokázať na základe symbolických inštrukcií pohybovať figúrkou po pláne. Vedieť napláňovať jednoduchú cestu s dĺžkou max. 5 chodníkov a zaznamenať ju symbolicky. Prostredníctvom manipulácie vedieť overiť jednoduché predpoklady.
<i>Vzdelávacia oblasť/podoblasť: Jazyk a komunikácia/ Písaná reč - Fonologické procesy a fonologické uvedomovanie</i>	
Sprevádza recitáciu krátkeho literárneho útvaru rytmickým sprievodom. Rozhodne či sa dve slová rýmujú.	Vedieť odpovedať na otázky vyplývajúce priamo z textu nad rámec doslovného významu textu, vedieť domýšľať (dedukovať) obsah textu.

¹ Blížšie pozri Metodické usmernenie pre cvičné učiteľky materských škôl, podkapitolu 6.2 Matematika a práca s informáciami

Informačná analýza učiva

Pojmy	sťahovanie/migrácia, krdel', omlitológ, krúžkovanie, sťahovavé vtáky, stále vtáky, krmidlo, krmivo
Fakty	Sťahovavé vtáky – Niektoré druhy vtákov odlietajú na jeseň do teplých krajín. Voláme ich sťahovavé. Medzi najznámejšie sťahovavé vtáky patrí lastovička obyčajná. Na guľatej hlave má charakteristický krátky zobák. Telo má tmavé až tmavo lesklé, zospodu je biele. Lastovičky odlietajú už v auguste medzi prvými, pretože putujú až na juh Afriky, najďalej zo všetkých sťahovavých vtákov. Krátko po nich sa vyberá na dlhú cestu aj bocian biely či menej známy bocian čierny. O niečo kratšiu cestu majú pred sebou škorce obyčajné. Tie letia na juh Európy. Sťahovanie/migrácia – Vtáky neodlietajú za teplom, ale za potravou. Vyberajú sa do oblastí, kde nájdu dostatok ovocia, bobúľ, semien či hmyzu. Cieľovou stanicou je južná Európa alebo dokonca Afrika. Odlietajú teda do teplých krajín, z ktorých sa na jar vracajú späť. Jesenná migrácia trvá od konca augusta do konca novembra. Medzi prvými odlietajú tie operence, ktoré majú pred sebou najdlhšiu cestu. Vďaka migrácii môžeme v zime vidieť vtáky, ktoré v iných obdobiach na Slovensku neuvidíme. Prilietajú k nám zo severnejších častí sveta, kde sa na jar opäť vracajú. Stále vtáky – Sú vtáky, ktoré neodlietajú do teplých krajín, prispôbili sa podmienkam domovskej krajiny a dokážu prežiť zimu aj na Slovensku. Medzi vtáky, ktoré môžeme u nás vidieť celoročne patrí stehlík obyčajný, ktorý je typický farebnosťou peria a červenou maskou. Celoročne prebýva na Slovensku aj vrabec poľný. Vrabec je prevažne hnedej farby, s výnimkou líc, ktoré sú biele s typickou čiernou škvrnou a bieleho goliera. Bielej farby je aj spodná časť jeho tela. Medzi najznámejšieho stáleho vtáka patrí sýkorka veľká. Spolu s vrabcami ju možno vidieť v krmidlách najčastejšie. Je pomerne výrazne sfarbená. Má žlté bruško s pozdĺžnym čiernym pruhom, čiernu čiapčku a čierne lemované biele líca. Krdel' – Väčšina vtákov putuje v skupinách – v krdľoch. Pred odletom sa zoskupujú na poliach alebo na drôtoch elektrického vedenia a vytvárajú krdle rôznych formácií. Niektoré majú tvar písmena V, iné vytvárajú na oblohe tmavé nepravidelné zhluky. Letom v krdli si vtáky šetria energiu počas náročného letu. Krdel' ich zároveň chráni pred útokom predátorov. Zvyšuje teda ich šance na prežitie. Nebezpečenstvá na cestách – Do cieľa sa nikdy nedostanú všetky vtáky. Krdel' ich chráni len čiastočne. Úhyn vtáctva počas ich migrácie spôsobujú rôzni prirodzení predátori. Umierajú aj v dôsledku nepriaznivého počasia (veterné búrky, studené vzdušné prúdy...). Nebezpečenstvom je však aj umelý svet. Svet človeka. Problémom sú sklenené či iné priehľadné plochy, do ktorých narážajú. Veľkým problémom sú aj drôty elektrického vedenia, o ktoré zavadia krídlami a v dôsledku zasiahnutia elektrickým prúdom umierajú. Škodcom je aj samotný človek, ktorý

hromadí odpad a chemicky znečisťuje prostredie. Vtáky umierajú v dôsledku požitia nestráviteľných odpadkov, či zranenia, ktoré spôsobuje odpad v prírode. Zranenie prinúti vtáka oddeliť sa od krdla a znamená pre neho koniec cesty. Ohrozením vtáctva sú aj pytláci.

Životné stratégie prežitia stálych vtákov – Medzi stále vtáky patria tie druhy, ktoré sa živia semenami, bobuľami a ovocím. Nepotrebujú k svojmu prežitiu hmyz. V zime potravu vyhrabávajú spod snehu, ozobávajú zvyšné bobule z kríkov a stromov, vyzobávajú semená zo šišiek. Prežívajú však aj vďaka prikrmovaniu. Pohyb po snehu či zamrzutej pôde im nerobí problém. Vtáky nepocitujú chlad tak ako človek. Majú domýselný obehový systém, ktorý zariadi, že teplota krvi idúca z tela sa postupne ochladzuje. Do nôh sa teda dostáva už studená krv, takže kontakt so studenou vodou či snehom nie je nepríjemný. Vtáctvo je v zime menej aktívne. Odráža sa to aj na ich zvukových prejavoch. V zime počuť vtáky oveľa menej. Menej štebocú, spievajú, čvrikajú. Hlasnejšie sa prejavujú znovu na jar a v lete, kedy dochádza k páreniu a ich zvukové prejavy sú prejavom dvorenia a vábenia.

Krímidlá a kŕmenie vtáctva: Prikrmovanie vtáctva v zime je žiaduce. Dôležitý je čas prikrmovania a kvalita krmiva. Krmivo potrebujú najmä počas mrazivých dní, keď sa nevedia dostať k pôde. V teplejších dňoch sa kŕmenie neodporúča. Vtáky majú pamäť, ktorá ich dokáže privádzať k tomu istému krímidlu aj počas celej zimy. Kŕmenie však môže vtáctvu aj ublížiť, a to vtedy ak im ponúknuté krmivo spôsobí tráviace ťažkosti. Nevhodnou potravou je solená či ochutená ľudská strava. Problémom je aj pečivo, najmä ak sa hádže vtákom do vody. Vtáky kŕmime rôznymi semenami (slnečnica, proso, mak, ľan...), pričom výživnú hodnotu majú najmä olejnaté semená. Ponúknuť im môžeme aj sušené ovocie či ovsené vločky. Krmivo je potrebné umiestniť do krímidla. Pri voľbe vhodného krímidla je potrebné zohľadniť materiál, z ktorého je vyrobené, ako aj jeho tvar. Za nevhodný materiál sa považuje taký, ktorý môže spôsobiť poranenie alebo neodolá vplyvom počasia. Nevhodné sú aj krímidla z priehľadných materiálov (sklo, plast), ktoré zrak vtáka nerozpozná a môže spôsobiť jeho náraz. Najvhodnejším materiálom je drevo. Ľudia si často mylia búdku a krímidlo. Búdka je uzavretý priestor s otvorom, ktorý slúži na jarné hniezdenie. V zimnom období môže byť pre vtáka pascou, v ktorej ju chytí predátor (kuna, mačka a pod.) Krímidlo by malo byť zo všetkých strán otvorené, aby vtáky mali únikové východy.

Ornitológ – vedec, ktorý sa zaoberá štúdiom vtákov. Ornitológovia sledujú populáciu vtáctva, ich migráciu, sledujú ich počty a úhyn počas dlhých letov. Za týmto účelom robia odchyt, počas ktorých vtákov značkujú špeciálnymi kódmi. Táto činnosť sa nazýva krúžkovanie. Ornitológovia šíria svoje poznanie medzi ľuďmi, upozorňujú na nebezpečenstvá, ktoré vtákom hrozia. Sú tak zároveň ochranármi vtáctva.

Zovšeobecnenia

Na základe schopnosti prežiť zimu sa vtáky delia na sťahovavé a stále. Veľká časť vtáctva odlieta v jesenných mesiacoch do teplých krajín, z ktorých sa na jar vracia späť. Hoci si vyvinuli stratégie prežitia (let v krdli), nie všetky prídu do cieľa. Niektoré vtáky sa prispôbili aj podmienkam zimného obdobia a zostávajú na Slovensku aj v zimných mesiacoch. Prežitie je však napriek tomu náročné a človek im ho môže značne uľahčiť. Dôležitá je však správna pomoc.

Sťahovavé vtáky

Učebné ciele: Deti porozumejú dôvodom a vedia vysvetliť, prečo niektoré vtáky odlietajú pred zimou do teplých krajín. Vedia vysvetliť pojem sťahovavé vtáky a vedia vymenovať niekoľko zástupcov tejto skupiny (lastovička, bocian, škorec). Vedia ako sa vtáci pripravujú na odlet do teplých krajín. Vedia, že letia v krídlach rôznych formácií a vedia zdôvodniť, aký význam má let v krídlach. Vedia vymenovať nebezpečenstvá, ktorým čelia vtáci pri ich lete do teplých krajín a chápu aké ohrozenie môže pre vtáctvo znamenať človek. Vedia opísať stratégie pomoci vtákom a zníženia rizika ich úhynu pri ich putovaní. Oboznáma sa s pojmom ornitológ, osvoja si poznanie o jeho základných činnostiach. Porozumejú významu krúžkovania vtáctva. Pri navliekaní krúžkov si zlepšujú jemnú motoriku. Prostredníctvom príbehu o Calvinovi precítia význam vzájomnosti, svornosti. Vedia pomenovať výhody komunitného života a vnímať ho ako zdroj sily pre každého člena. Uvedomia si, že niekedy je nutné potlačiť vlastné potreby v záujme pomoci a podpory svojich najbližších.

Motivačná stratégia: Aktivity sú sprevádzané príbehom Calvina, škorca, ktorý nevedel lietať (audionahrávka príbehu na konci projektu). Motivácia je však stimulovaná najmä charakterom aktivít, kde sa deti dostávajú do úloh pozorovateľov a bádateľov.

Zóna spontánnych hier a činností

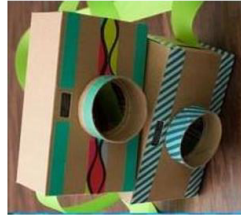
Výtvarné centrum

Vo výtvarnom centre visí šnúra na ktorej sú pripnuté vtáčiky zhotovené z farebného papiera a drevených štipcov. Učiteľka pripraví materiál potrebný na ich tvorbu. Zároveň na druhú šnúru pripne obrázky sťahovavých vtákov – bociana, lastovičku, škorca. Deti si môžu urobiť vtáčika podľa predlohy alebo sa inšpirovať obrázkom reálnych vtákov a uplatniť vlastnú tvorivosť a predstavivosť pri ich stvárnení. K dispozícii majú aj ďalší kreatívny materiál, ktorý môžu ľubovoľne využívať. Štipcové vtáčiky budú použité v centre matematických predstáv. Ďalšou alternatívou je tvorba vtákov odtlačkami rúk.

Zdroj obrázkov: archív autoriek; <https://www.naturusnaturou.sk/zivocichy/bocian-biely>; <https://sites.google.com/site/mskamarat/kniznica/rocne-obdobia/jar>; <https://www.istockphoto.com/photo/common-starling-gm172467297-23532140>; <https://sk.pinterest.com/pin/261208847124880706/>

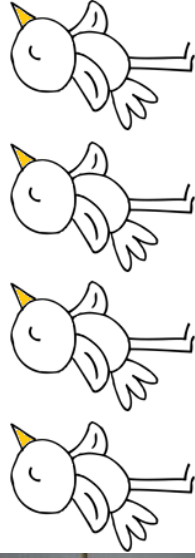
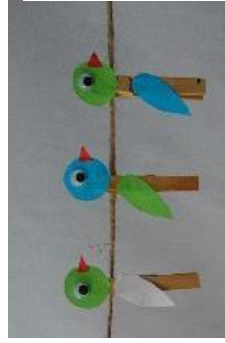
Obmenou činnosti vo výtvarnom centre počas týždňa môže byť výroba ďalekohľadov alebo fotoaparátov z kartónu a roliek toaletného papiera, ktoré využijú neskôr v učebnej situácii pri hre na ornitológov. Výtvarné stvárnenie ponecháva učiteľka na detskej fantázii. Neobmedzuje deti ani vo vlastných nápadoch technologického postupu.

Zdroj obrázkov: <https://sk.pinterest.com/pin/203436108153158563/>; <https://sk.pinterest.com/pin/813322013947146986/?d=t&mt=signup>

Centrum matematických predstáv

V priestore matematických predstáv sú pripravené hry prispievajúce k rozvoju predmatematických predstáv: pexesá, dobble, kvinteto. Deti sa môžu rozhodnúť, ktorú hru a ktorú jej verziu budú hrať. Hry rozvíjajú pamäť, pozornosť, schopnosť porovnávať, prirad'ovať a triediť. Okrem toho sa v hrách deti stretnú s rôznymi modelmi počtu, vďaka čomu môžu objavovať, že počet nezávisí od veľkosti, tvaru, farby či umiestnenia. V matematickom centre sa nachádzajú i štipce „vtáčiky“, ktoré si deti počas predošlého dňa tvorili vo výtvarnom centre. Deti sa s nimi môžu spontánne hrať a vymýšľať si rôzne úlohy. Učiteľka ich môže povzbudiť k tomu, aby zisťovali, čo majú vtáčiky spoločné a v čom sa líšia. Môžu sa hrať na detektívov – hľadať vtáčiky podľa opisu alebo si zahrať hru Sova. Deti si môžu vyrobiť ďalšie vtáčiky, ktoré budú farebne iné než tie, ktoré vytvorili vo výtvarnom centre. Vďaka tomu sa rozvíjajú kombinatorické predstavy, deti získavajú skúsenosti s variáciami. Podobnú aktivitu môžu realizovať vyfarbovaním predtlačенých vtáčikov, pričom na obrázku sú štyri vtáčiky a každý z nich má byť vyfarbený inak.

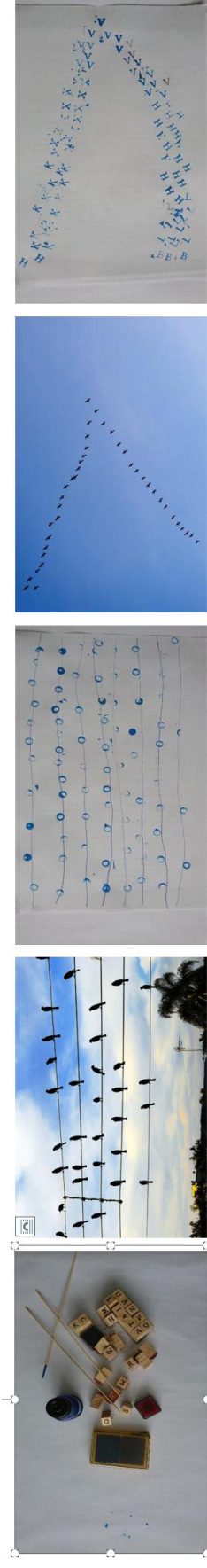
Zdroj obrázkov: archív autoriek

Ďalšie pomôcky, ktoré sa môžu nachádzať v matematickom centre:

- kartičky na priadaťovanie – vtáčik – jeho tieň,
- kartičky na triedenie – potrava vhodná pre vtáky – potrava nevhodná pre vtáky (?)
<https://www.preskoly.sk/p/382888-pexeso-vtaky/>
<https://kartove-hry.heureka.sk/bonaparte-pexeso-vtaky/>
<https://www.puzzlinky.sk/bavlnene-panely-ucime-sa/poznavame-vtaky-okolo-nas-bavlnene-karticky/>
- Pexetrio:
<https://www.mileobchod.sk/pexetrio-vtaky-plus>
<https://www.egres.online/pozorovanie-vtakov-s-vtacim-atlasom/>
<http://odetskychknihach.sk/vtaky-nasich-zahrad-recenzia/>
<http://odetskychknihach.sk/poznavaj-ptacky-pipasik-martin-krkosek-recenzia/>
<https://www.ihrvysko.sk/50-nasich-vtakov-expedicia-priroda-p31051>
<https://www.ihrvysko.sk/krabcaci-p105413>

Centrum rozvíjania reči a ranej gramotnosti

V centre rozvíjania reči a ranej gramotnosti deti nájdu pečiatky s písmenami, tuš alebo atrament, tušové perá alebo špajdle, flipčartové papiere alebo výkresy. Kulisu budú dotvárať fotografie krídlov vtákov a ich zobrazenie technikou pečiatkovania. Deti sa môžu fotografiami inšpirovať a zobrazovať rôzne formácie vtáctva v krídlach. Techniku pečiatkovania však môžu využiť aj na iné obrázky podľa vlastnej fantázie. Pri práci vnímajú tvar písmen, učiteľka môže komentovať, z akých písmen vznikol ich obrázec, pri kreslení čiar si zlepšujú grafomotoriku.

Zdroj obrázkov: archív autoriek; <https://www.pinterest.com.mx/pin/40250990390122564/>; <https://www.biosferaklub.info/preco-krdle-husi-letia-vo-formacii-klinu/>

Literárno-dramatické centrum

V tomto priestore majú deti pripravené kartóny, na výrobu vlastnej bábkky Calvina (pozri obrázok), knihu Calvin nevie lietať, ktorej príbeh deti poznajú z predchádzajúcich dní, kostýmy a masky, ktoré sú štandardnou výbavou tohto centra. Deti si môžu vytvárať bábkky podľa predlohy či podľa vlastnej fantázie, stavať kulisy, dramatisovať dej rozprávky podľa vlastnej predstavivosti.

Zdroj obrázkov: archív autoriek

Hudobno-dramatické centrum

Prostredie tohto centra tvoria Orffove hudobné nástroje, väčšie kusy textílií (plachty, obrusy...), ktoré môžu deti využiť na znázornenie vtákov. Dotvára ho hudba – pesnička Takto letia vtáci, prípadne iná pieseň s motívom vtákov. Deti môžu tancovať a rozvíjať si tak zmysel pre pohyb a rytmus, sprevádzať pieseň rytmickými nástrojmi alebo si osvojiť jej text a melódiu. Ponúknuté textílie vytvárajú priestor pre improvizáciu a uplatnenie svojich hudobných predstáv.

Pohybové centrum

V pohybovom centre sa deti hrajú na bocianov. Pripravené majú balančné dosky, chodúle a vytvorené dráhy rôznej náročnosti z balančnej sady. Prostredníctvom hry si prirodzene rozvíjajú hrubú motoriku a rovnováhu tela. Aktivita má však aj potenciál podporiť rozvoj matematického uvažovania. Z matematického hľadiska ide o prirad'ovanie k vtákovi jeho druh pohybu po zemi (bocian kráča vysokým krokom, deti dvíhajú nohy vysoko, vrabec skáče, holub kráča. Deti môžu mať k dispozícii aj kartičky s grafickými znázornenými podmienkami, ktoré majú nasledovať. Napríklad 5 bocianích krokov, 4 vrabčie skoky...Dodržiavanie pravidiel na balančnej dráhe rozvíja u dieťaťa schopnosť zapamätáť si podmienku, dodržiavať ju.

Zóna riadených aktivít – učebných situácií

šípka vás presmeruje na zoznam učebných situácií

Učebná situácia: Letíme za potravou

Učebný cieľ: Deti porozumejú dôvodom a vedia vysvetliť, prečo niektoré vtáky odlietajú pred zimou do teplých krajín. Získajú poznanie, že škorec patrí do skupiny sťahovavých vtákov.

Organizácia výučby: individuálna práca, skupinová práca, frontálne učenie (formulovanie záverov, diskusia k rozprávke)

Priebeh: Učiteľka prinesie deťom väčšie kocky ľadu, v ktorých sú zamrazené rôzne semená. Každé dieťa dostane paličku s ostrým hrotom, ktorá bude reprezentovať zobák vtákov. Vyzve deti, aby sa zahrali na vtákov a pokúsili sa dostať zobákom potravu z ľadu von. Deti sa skúšajú dostať k zrnkám semien. Počas činnosti sa učiteľka rozpráva s deťmi o tom, aké náročné je pre vtákov zaobstarať si v zime potravu. V ďalšej časti aktivity hľadajú deti odpoveď na otázku, či majú v zime čo žrať vtáky, ktoré sa živia hmyzom? Učiteľka rozdá deťom lupy a vyberú sa na prechádzku do prírody. Na vhodnom mieste (najlepšie v lese) vytvorí deťom priestor na pozorovanie. Deti odhrňajú lístie (alebo sneh), prehrabujú pôdu, hľadajú hmyz. Po návrate do triedy všetci spoločne za pomoci učiteľky formulujú záver svojho pozorovania. Učiteľka kladie problémovú otázku: Kde sa hmyz stratil? Prečo ho v zime niet? Pomocou obrázkov im pomáha nájsť odpoveď. Predstaví im 4 piktorgramy – jeden znázorňuje hmyz ukrytý hlboko v pôde, druhý hmyz ukrytý v útrobach ľudských obydlí, tretí, ktorý zobrazuje hmyz migrujúci na juh a štvrtý, ktorý odkazuje na úhyn hmyzu. Deti v skupinách hľadajú odpoveď na problémovú otázku. Spoločne s učiteľkou formulujú správne odpovede. Učiteľka spoločne s deťmi zhrnie doteraz nadobudnuté poznanie: Vtáky sa v zime nedokážu dostať k semenám, ktoré sú v zamrzutej pôde, často pod vrstvou snehu či ľadu. Nemôžu ani loviť hmyz. Ten je zalezený hlboko v pôde, v útrobach ľudských obydlí. Niektoré druhy zahynú pred nástupom zimy, iné odlietajú za teplom. Formuluje ďalšiu problémovú otázku: Čo môžu vtáky v tejto situácii robiť? Ako si poradia? Po krátkom rozhovore sa vracia k príbehu o Calvinovi, k pasáži, kde sa škorec chystajú na odlet do teplých krajín. Prostredníctvom otázok si deti upevňujú poznanie, že niektoré vtáky odlietajú na jeseň do teplých krajín, pretože v zime by u nás nemali dostatok potraviny.

Učebné úlohy:

- Zahrajte sa na vtáčiky a vyd'obkajte si semienka z kocky ľadu. Akú silu ste museli použiť? Majú takú istú silu aj vtáci? Dokážu v zime prežiť, keď sa musia takto trápiť pre každé zrnko?
- Hľadáme odpoveď na otázku, či majú vtáci, ktorí sa živia hmyzom v zime potravu. Použijeme lupu, náš zrak a ruky a hľadáme v lese hmyz. Našli sme nejaký? Kde sa podel? Čo sa s ním stalo?

- Uvažujte v skupinách nad obrázkami, ktoré prezrádzajú, čo sa deje s hmyzom v zime. Hľadajte odpovede na otázku, prečo sme ho v lese nenašli. Prečo ho nemôžu vtáci v zime loviť? Kde všade by sme mohli v zime nájsť mušky, chrobáky, larvy? Nájdú ich aj vtáci? Ako si poradia, aby nezahynuli od hladu?
- Prečo škorce spozorneli, keď zacítili chladný jesenný vietor? Prečo utekali za Calvinom a dohovárali mu, aby sa naučil lietať? Kam sa vtáci chystali? Čo myslel Calvin, keď povedal: „Ach áno, migrácia.“ Čo znamená, že nastal čas vyraziť na juh. Čo nájdú vtáci na juhu? Prečo musia odletieť?

Učebné stratégie a metódy: pozorovanie, riadený rozhovor, argumentovanie, metóda riešenia problému, aplikačná metóda

Reflexia: Čo ste už vedeli o živote vtákov v zime a čo nové ste sa dozvedeli? Čo vás najviac zaujalo? Ktorá aktivita vás najviac bavila a prečo? Ako sa vám darilo pri pozorovaní v lese? Ako sa vám darilo pri lúštení hádanky o zmiznutom hmyze? Kto zo skupiny bol nápomocný pri hľadaní odpovede?

Učebná situácia: Obrazce na oblohe

Učebný cieľ: Deti vedia vysvetliť ako sa vtáky pripravujú na odlet do teplých krajín. Vedia, že letia v krídlach rôznych formácií. Získajú poznanie, že medzi sťahovavé vtáky patrí aj bocian a lastovička. Oboznámia sa s profesiou ornitológa a dokážu vymenovať základné činnosti, ktoré vykonáva.

Organizácia výučby: frontálne učenie, individuálna práca (pozorovanie)

Priebeh: Učiteľka pokračuje v príbehu o Calvinovi. Prečíta stať, kde sa škorce zoskupovali do krídl'a a leteli vo formácii na juh. Vedie s deťmi rozhovor, ako vyzerá príprava na odlet, ako sa vtáctvo formuje do krídl'ov. Premietne im na interaktívnej tabuli krátke video o združovaní sa lastovičiek a škorcov na kábloch elektrického vedenia, organizovaní odletu bocianov na lúke. V ďalšej časti aktivity sa deti hrajú na bádateľov motivované hrou na ornitológov. Učiteľka pozve do triedy ornitológa, ktorý deťom porozpráva o svojich aktivitách. Ak túto možnosť nemá, predstaví deťom túto profesiu krátkou definíciou: „Ornitológ je človek, ktorý skúma život vtákov“. Ďalšie poznanie o tejto profesii deti získavajú v tejto učebnej situácii, ako i ďalších (Kružkovanie, Sčítanie vtáctva). Hra na ornitológov začína pozorovaním krídl'ov na oblohe a ich formácií. Deti si zoberú ďalekohľady a fotoaparáty, ktoré si vyrobili vo výtvarnom centre alebo funkčné detské ďalekohľady a takto pripravení odchádzajú na vychádzku, kde pozorujú vtáky na oblohe.

Po návrate do triedy svoje pozorovanie zaznamenávajú. Učiteľka má pripravené na magnetickej tabuli obrazce rôznych formácií krídl'ov. Môže využiť tie, ktoré deti vytvorili technikou pečiatkovania v centre rozvíjania reči a ranej gramotnosti. Deti dajú čiarku ku každému obrázku, ktorý

zodpovedá tomu, čo videli na oblohe. Učiteľka umiestni na tabuľu aj čisté papiere, na ktoré môžu deti dokresliť obrazce, ktoré im chýbajú. Spoločne s deťmi, pripnutím obrázka k správne mu krdľu určujú, ktoré vtáky letia v akej formácii. Súčasťou aktivity môžu byť aj krátke videá o migrácii vtákov, ktoré môžu vytvárať atmosféru pri výrobe ďalekohľadov a fotoaparátov.

Učebné úlohy:

- Ako sa škorce chystali na odlet? Ako leteli na juh? Ako podľa teba vyzeral ich krdel? Prečo leteli spolu a nie každý zvlášť?
- Ako sa chystajú na odlet lastovičky? Ako sa chystajú na odlet bociany? Kde sa zoskupujú?
- Kto je to podľa teba ornitológ? Čo asi robí?
- Zahrajme sa na ornitológov. Čo asi potrebuje ak chce skúmať odlet vtákov na juh?
- Pozorujeme cez svoje ďalekohľady alebo objektív fotoaparátov oblohu. Aké krdle na nej uvidíme?
- Aké krdle ste videli na oblohe? Aké rôzne zoskupenia vtákov ste spozorovali. Zapište čiarku k takému krdľu, ktorý si videl na oblohe. Ak si videl iný, nakresli na čistý papier a daj na tabuľu.
- Lietajú všetky druhy vtákov v rovnakých krdľoch. Priradiť obrázok vtáka k správne mu krdľu. Pozrite si krátke video o lete vtákov na juh. Priradili ste lastovičku, bociana a škorca k správne?

Učebné stratégie a metódy: rozhovor o prečítanom texte, komentovanie videa (rozhovor s odborníkom), námetová hra, pozorovanie, bádateľské metódy

Reflexia: Čo nové ste sa o vtácej ceste do teplých krajín dozvedeli? Čo vás zaujalo najviac? Čo vás prekvapilo? Čo by si sa spýtal Calvina, keby si sa s ním mohol stretnúť? Chcel by si byť ornitológom? Čo ťa na jeho práci zaujalo? Čo ťa najviac zaujalo pri skúmaní? Darilo sa ti priradiť správneho vtáčka ku krdľu?

Učebná situácia: Krúžkovanie

Učebný cieľ: Deti vedia vymenovať ďalšie činnosti, ktoré vykonáva ornitológ. Pri hre na ornitológov a krúžkovanie si zdokonaľujú techniku navliekania. Dokážu urobiť jednoduchý uzlík.

Organizácia výučby:

Priebeh: Deti sa vracajú k besede s ornitológom a rozprávajú sa o jeho ďalších činnostiach. Ak sa beseda neuskutoční, odpovede na otázku, čo patrí k jeho povinnostiam a v čom spočíva význam ich práce hľadajú deti v niekoľkých minútovom videu, v ktorom sa im prihovára skutočný

ornitológ (<https://www.cas.sk/clanok/449859/vtaky-uz-odchadzaju-na-svoje-dovolenky-cim-sa-riadia-najspolahlivejse-lety-na-svete/>). Nasleduje rozhovor, v ktorom deti získavajú priestor pre ďalšie zvedavé otázky a prostredníctvom ktorého si deti upevňujú nové poznanie. Následne sa zahrajú aj ony na ornitológov. Učiteľka využije škorce, ktoré si deti vyrábali v literárno-dramatickom centre. Tí, ktorí sa nezapojili si môžu škorca vyrobiť dodatočne. Hotových škorcov krúžkujú. Na nožičku škorca zhotoveného z hrubšieho špagátu navliekajú korálik v tvare krúžku. Náročnosť úlohy môže byť odstupňovaná veľkosťou otvoru korálik, prípadne hrúbkou špagátu.

Učebné úlohy:

- Povedali sme si, že ornitológ je človek, ktorý skúma život vtákov. Už vieme, že pozorujú krdle vtákov, ich prípravu na let a sledujú aj samotný let. Aké ďalšie činnosti robí ornitológ? Prezradí nám to skutočný ornitológ. Nahral pre nás video.
- Čo ste zistili? Čo robil ujo ornitológ? Čo je to krúžkovanie? Prečo to ornitológovia robia? Čo dokážu vďaka krúžkovaniu zistiť o vtákoch? Čo je to ornitológický krúžok? K čomu by sme ho mohli prirovnať? Sú všetky krúžky rovnaké? Prečo majú rôznu veľkosť? Čo si myslíš, zavádzia vtákom krúžok na nohe?
- Zahrajme sa na ornitológov. Vyber si škorca (alebo si ho vyrob) a okružkuj ho pomocou korálik. Na čo krúžok slúži? Čo sa vieme vďaka krúžkovaniu dozvedieť o živote vtákov?

Učebné stratégie a metódy: rozhovor s ornitológom alebo sledovanie videa, riadený rozhovor, metóda kladenia otázok, konštruktívna hra

Reflexia: Čo vás na práci ornitológa najviac priťahuje? Chceli by ste byť ornitológom? Bavilo by vás aj krúžkovanie vtákov? Bola to jednoduchá činnosť?

Učebná situácia: Vtáci na drôtoch

Učebný cieľ: Prostredníctvom manipulácie a diskusie dokážu deti nájsť viac než jedno riešenie pri jednoduchých kombinatorických úlohách. Vedia overiť, či vytvorená možnosť spĺňa podmienky stanovené v zadani.

Organizácia výučby: frontálna práca, skupinová práca

Priebeh: Učiteľka sa vracia ku knihe o Calvinovi a využije obrázky, na ktorých sú škorce v hniezde, resp. sedia na telegrafnom drôte. Má pripravených viacero obrázkov škorcov z príbehu (Calvin, Charlie, Adeline, Aubry, Clement), model hniezda a povrázok. Učiteľka formuluje kombinatorické situácie zamerané na hľadanie rôznych možností. Deti podľa inštrukcií hľadajú riešenia, umiestňujú škorce do hniezda, resp. ich

prípínajú na povrázok. Učiteľka ich povzbudzuje k hľadaniu ďalších možností, napr. otázkami Mohlo by to byť aj inak?. Ako inak by to mohlo byť? Aká iná situácia by mohla nastať?.

Ďalšou fázou tejto situácie je pohybová hra, v ktorej deti napodobňujú pohyby vtákov: holubí krok, vrabčí skok a bocianí vysoký krok.

Učebné úlohy:

- Umiestni škorce na telegrafný drôt/vyber ich z hniezda podľa informácií, ktoré poviem:
 - Calvin, Aubry a Clement si sadli na telegrafný drôt. Ako rôzne si mohli sadnúť?
 - Aubry, Clement a Adeline boli v hniezde, dvaja z nich vyleteli, aké rôzne situácie mohli nastať?
 - Calvin, Aubry, Clement a Adeline boli v hniezde, dvaja z nich vyleteli, aké rôzne situácie mohli nastať?
 - Calvin, Aubry, Clement a Adeline boli v hniezde, dvaja z nich si sadli na telegrafný drôt, aké rôzne situácie mohli nastať?
- Usporiadaj škorce inak než tvoj kamarát. Ako inak si škorce mohli sadnúť? Aká iná situácia mohla nastať? Mohli vyletieť aj iné škorce?
- Ako si zistil, ako si mohli škorce sadnúť? Ako si našiel iné riešenie? Vysvetli, prečo má úloha viac riešení.
- Urob tri vtácie pohyby za sebou. Ako vieš tieto pohyby urobiť za sebou, ak má byť každý iný? Sprav tri vtácie pohyby za sebou v inom poradí než kamarát/-ka. Koľko je možností?

Učebné stratégie a metódy: metóda riešenia problému, hľadanie riešení, metóda kladenia otázok, diskusia, argumentovanie

Reflexia: Podarilo sa Vám nájsť viac možností? Čo Vám pomohlo pri hľadaní ďalších možností? Ako sa Vám spolupracovalo v skupine? Čím si prispel k nájdeniu ďalších možností? V ktorej úlohe sa Ti viac darilo – pri práci s obrázkami alebo pri napodobňovaní vtáčích pohybov?

Učebná situácia: Vtáčiky v hniezde

Učebný cieľ: Deti v jednoduchých simulovaných situáciách vedia vyjadriť, či ide o istý/možný/nemožný jav.

Organizácia výučby: frontálna práca

Priebeh: Učiteľka má pripravené hniezdo, do ktorého deti nevidia a kartičky, alebo vytvorené modely vtákov z knižky Calvin nevie lietať. Vkladá do hniezda vtáčiky a pýta sa detí otázky. Deti odpovedajú, či daná situácia môže nastať a s akou pravdepodobnosťou – slovami je to isté (ide o jav A s pravdepodobnosťou $P(A)=1$), je to možné, alebo je to nemožné (ide o jav B s pravdepodobnosťou $P(B)=0$).

V obmenenej verzii deti môžu na vyjadrenie istoty/možnosti/nemožnosti použiť pomôcku, napr. loptičky troch farieb – zelenú (istý jav), oranžovú (možný jav), červenú (nemožný jav).

Učebné úlohy:

- Rozhodni, čo je isté, čo je možné a čo je nemožné:
 - Skrývam do hniezda Calvina. Teraz vyberám jedného vtáčka. Je možné, že držím Calvina?
 - Skrývam do hniezda Aubry a Clementa. Teraz vyberám jedného vtáčka, aká je šanca, že držím Calvina?
 - Skrývam do hniezda Aubry a Calvina. Teraz vyberám jedného vtáčka, aká je šanca, že držím Calvina?
- Podľa čoho si zistil, že je to isté? Ako vieš, že je to možné/nemožné?
- Vymysli podobnú situáciu s vtáčikmi a povedz ju kamarátom. Ostatní rozhodnú, čo je isté, čo je možné a čo je nemožné.

Učebné stratégie a metódy: riadený rozhovor, metóda kladenia otázok

Reflexia: Ako sa Ti riešili tieto úlohy? Podarilo sa Ti vymyslieť vlastnú úlohu? Ako si sa cítil, keď kamaráti zisťovali odpoveď na Tvoju úlohu?

Učebná situácia: Škorec výletník

Učebný cieľ: Deti vedia odpovedať na otázky vyplývajúce priamo z textu, ako aj nad rámec doslovného významu textu a vedia domýšľať (dedukovať) jeho obsah.

Organizácia výučby: frontálne učenie, individuálna práca

Priebeh: Učiteľka napíše na papier tlačeným písmom časť básne Ľubomíra Feldeka – Škorec výletník. Vzorovo ju prečíta a ukazuje smer čítania. Deti básne opakujú naspamäť.

*Opustil dom škorec v lete
a stále bol na výlete.*

*„Žiješ nebezpečne!
Leto nie je večné!“*

*Chcel varovať bocian škorca,
ale musel spraviť opak,*

*nerečniť a držať zobák,
pretože mu vbehla práve
žaba do gágorca.*

Učebné úlohy:

- Ktoré slová sa rýmujú v prvých dvoch veršoch? (Opustil dom škorec v lete a stále bol na výlete.)
- Ktoré slová sa rýmujú v ďalších veršoch? („Žiješ nebezpečne! Leto nie je večné!“)
- Vytlieskaj slovo „opustil“ po slabikách. Vyber toľko kociek, koľko slabík je v slove.
- Vytlieskaj slovo „škorec“ po slabikách. Vyber toľko kociek, koľko slabík je v slove.
- Vytlieskaj slovo „dom“ po slabikách. Vyber toľko kociek, koľko slabík je v slove.
- Zopakujeme si básneň naspamäť, vyslabikujeme ju a na každú slabiku klopneme ceruzkou na stolík.
- Vymysli nový názov básne.

Učebné stratégie a metódy: rozhovor, rytmická hra

Reflexia: Čo bolo pre teba náročné? Darilo sa ti vymyslieť nový názov básne? Aj ty niekedy rozprávaš s plnými ústami?

Učebná situácia: Nebezpečenstvo na cestách²

Učebný cieľ: Deti vedia vymenovať nebezpečenstvá, ktorým vtáci čelia pri ich lete do teplých krajín. Vedia zdôvodniť, prečo letia v krdľoch.

Organizácia výučby: skupinová práca, frontálne učenie (rozhovor)

Priebeh: Učiteľka v nadväznosti na poznatky o sčítaní vtáctva číta deťom správu z ornitologickej stanice v ďalekej Afrike, ktorá hlási, že do Afriky priletelo menej lastovičiek ako odletelo zo Slovenska. Učiteľka dáva deťom priestor na premýšľanie o tom, čo sa s nimi mohlo stať? V rozhovore ich vedie k poznaniu, že vtáky letia v krdli a preto nezablúdia, no nie každý vták let aj prežije. Čo im hrozí na ceste do teplých krajín? Odpoved' hľadajú deti v piatich skupinách. Každá skupina dostane jeden symbol/obrázok, o ktorom majú diskutovať. Učiteľka ich diskusiu usmerňuje otázkami: Čo je na obrázku zobrazené? Aké nebezpečenstvo pre vtáky to môže znamenať? Pomáha im identifikovať

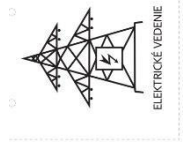
² Učebná situácia je inšpirovaná aktivitou Inštitútu aplikovanej ekológie Daphne. Dostupné na: <https://daphne.sk/svetovy-den-stahovavych-vtakov-aktivita-pre-ziakov/>

nebezpečenstvo, porozumieť neznámym pojmom (napr. predátor). Všetci sa spoločne vrátia do spoločného kruhu. Každá skupina oboznámi ostatných so svojimi zisteniami. Spoločne si zhrnú, čo všetko môže spôsobiť úhyn vtákov na ich dlhom lete do teplých krajín. Následne sa zahrajú pohybovú hru (v dostatočne veľkom priestore, najlepšie vonku). Päť detí bude zobrazovať nebezpečenstvo. Každé z nich bude mať na tričku pripevnený jeden symbol nebezpečenstva (ľadová kráľovná, predátor, elektrické vedenie, človek, sklo). Ostatné deti v krdli (v bezpečných vzdialenostiach) prebiehajú na pokyn zo štartu (domovskej krajiny) do cieľa (Afriky). Počas ich cesty ich chytajú kamaráti, ktorí zobrazujú nebezpečenstvo. Po každom kole sa formuluje záver: Koľko vtákov chytila ľadová kráľovná? Koľko z nich uhynulo kvôli chladu a mrazu? Koľko vtákov chytil predátor? Koľko nedoletelo do Afriky, lebo ich ulovilo silnejšie zviera? Atd'. Počas aktivity môžu niektoré deti robiť hudobno-zvukovú kulisu s Orffovým inštrumentárom, tleskaním, klepaním prstami... a simulovať tak počasie (vietor, víchrica a pod.). Učiteľka prečíta stať z príbehu o Calvinovi, kde škorce letia na juh a zastihne ich hurikán. Deti odpovedajú na otázky učiteľa identifikujú ďalšie možné nebezpečenstvá, ktoré sprevádzajú migráciu vtáctva.

Učebné úlohy:

- Prečo nedoleteli všetky lastovičky do Afriky? Čo sa s nimi mohlo po ceste stať? Čo myslíte, mohli zablúdiť? Prečo nie? Mohli zahynúť? Prečo? Čo všetko sa im mohlo stať?
- Pozrite si v skupine obrázok, ktorý ste dostali. Čo je na ňom vyobrazené? Aké nebezpečenstvo mohlo postihnúť lastovičky na ich ceste do teplých krajín? Čo sa im mohlo stať?
- Povedzte ostatným, čo ste v skupine zistili? Čo mohlo byť dôvodom, že lastovičky neprileteli do Afriky? Zhrňte si, aké nebezpečenstvo hrozí vtákom pri ich dlhom lete?
- Zahrajme sa hru na let vtákov. Päť z vás bude zobrazovať nebezpečenstvo. Ostatní budú letieť zo Slovenska do Afriky. Úlohou detí, ktoré majú na tričku symbol nebezpečenstva je chytiť čo najviac vtákov. Koho sa dotknú, je chytený a ide nabok.
- Koľko vtákov chytila ľadová kráľovná? Koľko sa podarilo chytiť predátorovi? Koľko narazilo na elektrické vedenie? Koľko ohrozil človek? Koľko narazilo do skla či inej priehľadnej steny?
- Ktoré z týchto nebezpečenstiev sa lepšie zvláda, keď sú vtáky v krdli? Ktoré by nezdolali, keby leteli osobitne? Sú nebezpečenstvá, s ktorými si lepšie poradíme ak držíme spolu? Čo sa nám lepšie zvláda spoločne v triede?
- Pomohol krdel' aj škorcom v našom príbehu? Aké nebezpečenstvo im hrozilo? Čo je to hurikán?

Zdroj: <https://daphne.sk/svetovy-den-stahovavych-viakov-aktivita-pre-ziakov/>

Učebné stratégie a metódy: čítanie príbehu, riadená diskusia, pohybová hra, stratégie pre rozvoj divergentného myslenia (ÚVČ : Uváž všetky činitele - stratégia nabáda riešiť a problému rozšíriť záber pozornosti skôr, ako urobí nejakú voľbu a počkať so záverom po zvážení všetkých činiteľov.)

Reflexia: Aké pocity vo vás vyvolávalo všetko, čo sme sa dozvedeli o nebezpečenstvách? Ako sa vám pracovalo v skupine? Čím ste prispeli? Čo ste už vedeli predtým a pomohlo vám pri hľadaní odpovedí? Vedeli ste sa v skupine dohodnúť? Bolo niečo, čo vás vyrušovalo? Ako ste sa cítili pri hre na predátorov?

Učebná situácia: Sila priateľstva

Učebný cieľ: Deti precítia význam vzájomnosti, svornosti. Vedia vymenovať výhody komunitného života a vnímať ho ako zdroj sily pre každého člena. Uvedomia si, že niekedy je nutné potlačiť vlastné potreby v záujme pomoci a podpory svojich najbližších. Dokážu vyjadriť svoje pocity prostredníctvom farieb (alternatívne pohybom tela).

Organizácia výučby: frontálne učenie (rozhovor), individuálna práca, skupinová práca

Príbeh: Učiteľka pokračuje v rozhovore k prečítanej časti príbehu o Calvinovi. Kladie deťom otázky v jednotlivých fázach tvorivého dialógu. V rámci fázy individuálneho skúmania zrealizuje výtvarnú aktivitu. Rozdelí deti na skupiny po 5-6 detí. Každá skupina dostane list baliaceho papiera, ktorý je čiarou rozdelený na dve rovnaké časti. Úlohou detí je vyjadriť farbami najprv pociť bezmocnosti. Farby nanášajú na prvú vyznačenú časť papiera. Deti sú slobodné vo výbere farieb aj techniky. Farbu môžu nanášať prstami, štetcom, môžu si odtláčať ruky, či papierové guľičky...Dôležité je, aby spoločne pokryli celú vymedzenú plochu. Učiteľka komentuje pociť bezmocnosti slovami pripomínajúc dej príbehu

³ Aktivita je publikovaná v knihe VANCÍKOVÁ, K. *Multikultúrna výchova v materskej škole*. Bratislava : Raabe, 2019

o Calvinovi alebo ich vlastné príbehy, ktoré komunikovali vo fáze opisu. Na pozadí činnosti hrá inštrumentálna hudba, ktorá evokuje smútok, bezmocnosť. Následne sa činnosť zopakuje podľa toho istého scenára. V sprievode veselej inštrumentálnej skladby budú vyjadrovať emóciu radosti. Pomalované baliace papiere všetkých skupín dáme na stenu, aby sa deti mohli na ne pozerieť z diaľky. Učiteľka spolu s deťmi analyzuje vzniknuté obrazy. Ako alternatívu môže učiteľka využiť stvárňovanie pocitov pohybom tela a uplatniť rollovú pantomímu. Po rozhovore sa deti zahrajú hru Do jaskyne tečie voda. Učiteľka na zem rozprestrie plachtu, ktorá zobrazuje pôdorys jaskyne, do ktorej sa schovali škorce pred hurikánom. Vyzve deti aby sa na ňu postavili. Za sprievodu dramatickej hudby rozvíja príbeh ako do jaskyne začala postupne zatekať voda. „Škorce mali stále menej a menej miesta, ale začali sa k sebe túliť. Boli rodina, kamaráti a nedovolili, aby sa niektorý z nich utopil.“ Učiteľka postupne roluje kraje plachty a zmenšuje tak priestor, na ktorom deti stoja. Deti sa k sebe tlačia. Keď je priestor ešte menší, vyzýva ich, aby našli nejaké riešenie a zachránili svojich kamarátov a kamarátky na kraji. V prípade potreby, pomáha deťom nájsť riešenie. „Zober ho na kolená!“ „Skúste sa premiestniť!“ „Zvládli by ste zobrať na kolená ďalšieho?“ Hra sa končí keď sa hurikán utíši a voda z jaskyne začne odtekať. Všetci sa našťastie zachránili.

Ako ste sa cítili, keď začala do jaskyne natekať voda? Učiteľka kladie otázky v štruktúre tvorivého dialógu vo fáze kritického porozumenia a vo fáze uvažovania a transformácie.

Učebné úlohy:

Fáza opisu:

- Ako sa cítil Calvin, keď zistil, že ostatné škorce idú odletieť a on nevie lietať?
- Čo je to podľa vás bezmocnosť? Kedy sa Calvin cítil byť bezmocný?
- Čo všetko museli škorce urobiť preto, aby Calvina zobrali zo sebou?
- Ako sa asi tvárili, keď im Calvin hovoril nezrozumiteľné veci o hurikáne? Čo si o ňom v tej chvíli mysleli?
- Čo prežívali v jaskyni a o čom asi premýšľali?
- Prečo škorce zorganizovali na konci príbehu oslavu?

Fáza individuálneho skúmania:

- Stalo sa niekedy, že si chcel niekam veľmi ísť, ale nemohol/la si? Ako si sa vtedy cítil/la?
- Kedy si naposledy potreboval pomoc od iných? Kto ti vtedy pomohol? Ako si sa cítil, keď pomoc prišla?
- Čo je to bezmocnosť? Namaľujme ju spoločne na tento veľký baliaci papier. Použi akékoľvek farby, ktoré sa ti spájajú s týmto pocitom. Nanášaj ich na papier ľubovoľným spôsobom – rukami, štetcami, odtlačaním.

- Teraz si namaľujeme radosť. Aké farby sa ti spájajú s radosťou? Nanes ich na papier.
- Prečo práve táto farba v tebe vyvoláva pocit bezmocnosti/radosti? S kým sa najradšej podelíš o radosť? Koho potrebuješ mať pri sebe, keď sa cítiš bezmocný/á? Čo ťa dokáže najviac potešiť? Kto ti väčšinou pomôže, keď si v núdzi?
- Pozrime sa na naše spoločné práce. Čo majú všetky naše práce spoločné? Aké farby sme volili na vyjadrenie pocitu bezmocnosti a prečo? Aké farby sme volili v snahe vyjadriť pocit radosti? Prečo? Čo nám pripomínajú?
- Zahrajme sa hru Do jaskyne tečie voda. Postavte sa všetci na plachtu, ktorá znázorňuje jaskyňu. Tak ako v príbehu, aj nám do nej začne tiecť. Plachta sa bude zmenšovať. Zachráňme sa všetci. Nájdime spôsob ako zachrániť celý krídol.

Fáza kritického uvažovania:

- Ako ste sa cítili, keď začala do jaskyne natekať voda?
- Čo vám prvé napadlo, keď ste zistili, že je v nej málo miesta pre všetkých?
- Čo sa dialo vo vašej jaskyni, keď už bola voda takmer všade?
- Ako sa asi cítili škorce, keď leteli takú diaľku a niesli na šnúrkach priviazaného Calvina? Ako by ste opísali ich let.
- Ako by ste opísali pocity Calvina, keď letel so svojim krídlom? Čo by asi chcel v tej chvíli povedať svojim kamarátom?

Fáza uvažovania/transformácie:

- Čo môžeme urobiť, keď je náš kamarát/ka bezmocný/á?
- Ako si môžeme v triede vzájomne pomôcť?
- Aké pravidlo by sme si mali v triede zaviesť, aby sa nikdy nikto necítil bezmocný?

Učebné stratégie a metódy: metóda tvorivého dialógu, praktické metódy (výtvarné činnosti), stratégie emocionalizácie osobnosti (metódy a techniky na rozvíjanie empatie), metódy heuristiky, dramatizácia

Reflexia: Ako sa vám páčila aktivita s farbami? Je možné vyjadriť to, čo cítime aj farbami? Je to jednoduchšie ako slovami? Bola pre vás hra Do jaskyne tečie voda zábavná? Ako ste sa cítili, keď ste boli stlačení? Bolo ľahké zachrániť každého? Čo bolo na nej najťažšie?

Učebná situácia: Krása jedinečnosti⁴

Učebný cieľ: Deti si uvedomia výnimočnosť každého jednotlivca. Vedia vymenovať znaky jedinečnosti svojej a inej osoby a na základe príbehu zdôvodniť, ako môže obohatiť spoločnosť, v ktorom žije.

Organizácia výučby: skupinová práca, frontálne učenie (kruh)

Priebeh: Učiteľka vedie s deťmi rozhovor v štruktúre tvorivého dialógu. Po fáze opisu ukáže deťom vyzdobenú krabicu, na dne ktorej je nalepené zrkadlo. Motivuje deti tvrdením, že na v krabici sa ukrýva fotka jedného výnimočného človeka, ktorého meno však neprezradí. Vyzýva deti, aby po jednom prichádzali ku krabici, nazreli do nej, pozreli si fotografiu a sadli si naspäť do kruhu. Nikto nesmie prezradiť, aký výnimočný človek bol na nej. Keď sa vystriedajú všetky deti, dáva im priestor na prezradenie tajomstva. Pokračuje otázkami vo fáze individuálneho skúmania. Následne deti prejdú do troch pripravených tvorivých zón. Úlohou detí je spoločne stvárať jaskyňu, do ktorej sa škorce ukryli, keď prišiel hurikán. V prvej tvorivej zóne majú k dispozícii materiál na koláž. Môžu využiť rôzne druhy papiera. V druhej zóne vytvárajú jaskyňu z modelovacieho materiálu. V tretej tvorivej zóne stavajú jaskyňu zo stavebnice. Aktivita je založená na kooperácii. Každá skupina má teda vytvoriť jednu jaskyňu. Učiteľka predstaví cieľ aktivity, jednotlivé techniky a materiál. Vyzýva deti, aby si slobodne vybrali činnosť. Voľbu stimuluje otázkami: Ktorá činnosť ťa bude najviac baviť? Kde sa budeš cítiť najpríjemnejšie? V ktorej zóne najviac využiješ svoju šikovnosť? Skôr, ako sa deti pustia do práce, učiteľka sa pýta na motívy ich voľby a otázkami ich nabáda k tomu, aby si uvedomili svoj osobný vklad do kooperatívnej činnosti. Po ukončení výtvarnej činnosti (alebo počas nej) podporuje uvedomenie si vlastnej jedinečnosti otázkami: Prečo si si vybral/la práve modelovanie/stavanie/lepenie? Čo ťa priťahlo k tomuto stolu? Čo ťa baví na lepení/modelovaní/stavani? Čo pekné sa ti predtým podarilo urobiť z plastelíny? Aké stavby si už postavil/la z takejto stavebnice? Čo ti ide najlepšie? Čím pomôžeš skupine pri tvorbe jaskyne? Videl si už nejakú jaskyňu? V rámci reflexie výtvarnej činnosti kladie otázky vo fáze uvažovania/transformácie.

Učebné úlohy:

Fáza opisu:

- Čo vás na príbehu najviac zaujalo?
- Ktorá časť rozprávky bola pre vás najsmutnejšia? Ktorá naopak najveselšia?
- Čo je podľa vás výnimočnosť?
- V čom bol Calvin výnimočný? Čo robil rád? V čom sa odlišoval od ostatných škorcov?

⁴ Aktivita je publikovaná v knihe VANCÍKOVÁ, K. *Multikultúrna výchova v materskej škole*. Bratislava : Raabe, 2019

- V čom sa mu darilo? V čom bol naopak menej šikovný?

Fáza individuálneho skúmania:

- Nazri do krabice a porozmýšľaj, čo je výnimočné na človeku, ktorého v nej uvidíš. Koho si videl na fotografii?
- V čom si výnimočný/á? Čo ťa odlišuje od iných kamarátov/kamarátok?
- Calvin rád čítal knihy? Čo najradšej robíte vy? Čo vás naopak nebaví?
- Calvinovi sa zo začiatku nedarilo lietat? Je niečo, čo sa nedarí vám? V čom ste naopak dobrý/á? Čo sa vám darí?

Fáza kritického porozumenia:

- Calvin bol výnimočný tým, že veľa čítal. Kým sa iné škorce hrali, on sedel v knižnici. Ako sa správali ostatné škorce ku Calvinovi? Čo si mysleli o jeho záľube?
- Ako by ste zhodnotil ich správanie? Čo sa vám na ich správaní páčilo? Za čo by ste ich pochválil?
- Čo sa vám naopak na ich správaní nepáčilo? Za čo by si pochvalu nezaslúžili?
- Ako využil Calvin svoje načítané vedomosti? Ako to pomohlo ostatným škormom?
- Prečo škorce najprv nevedeli oceniť Calvinovu výnimočnosť?

Fáza uvažovania/transformácie a reflexia:

- Prečo ste si nevybrali všetci tú istú činnosť?
- Ako prebiehala tvorba jaskyne vo vašej skupine? Robili ste všetci to isté, alebo ste si rozdelili úlohy? Podľa čoho ste si úlohy rozdelili?
- Aké sú výhody toho, že každý z nás robí rád niečo iné?

Učebné stratégie a metódy: metóda tvorivého dialógu, praktické metódy (výtvarné činnosti)

Učebná situácia: Človek škodca, človek záchranca

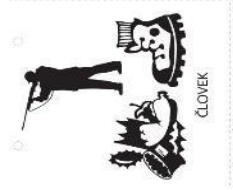
Učebný cieľ: Deti vedia opísať stratégie pomoci vtákom a zníženia rizika ich úhynu pri putovaní do teplých krajín.

Organizácia výučby: skupinová práca, frontálne učenie (kruh)

Priebeh: Učiteľka upriamuje pozornosť na nebezpečenstvo, ktoré pre vtáctvo predstavuje človek. Spoločne si zopakujú závery z predchádzajúcich skupinovej práce, v rámci ktorej uvažovali o tých činnostiach človeka, ktoré môžu ohroziť vtáctvo na ich ceste do teplých krajín. Následne sa rozdelia do skupín. Každá z nich má k dispozícii obrázok/symbol, s ktorým už pracovali. Ich úlohou je vymyslieť, čo môžeme urobiť preto, aby sme vtáctvo neohrozovali. Svoje návrhy prezentujú v spoločnom kruhu. Učiteľka koriguje odpovede a pomáha formulovať závery.

Učebné úlohy:

- Aké nebezpečenstvá hrozia vtákom na ceste do teplých krajín?
- Pozrite si obrázok. Uvažujte v skupine, čo vyjadruje? O akom nebezpečenstve pre vtáctvo nám rozpráva?
- Navrhните riešenia, ako vtákom pomôcť. Čo by sme mohli pre ne urobiť, aby doleteli do svojho cieľa? Čo by sme robili nemali? Čo naopak mali? Čo dokážeme zvládnuť aj my? Čo je nad naše sily a možnosti? Koho by sme mohli požiadať o pomoc?

Zdroj: <https://daphne.sk/svetovy-den-stahovavych-vtakov-aktivita-pre-ziakov/>

Učebné stratégie a metódy: rozhovor, navrhovanie riešení metódou Rounds (krúžky) v kombinácii s metódou riešenia problému

(Kružky sú jednou z najjednoduchších skupinových vyučovacích metód, metóda sa zameriava na rekapituláciu údajov, faktov, názorov alebo postojov k zadanej téme a ich následné zosumarizovanie v spoločnom kruhu.)

Reflexia: Čo všetko ste si pamätali o nebezpečenstvách, ktoré číhajú na vtákov? Pomohol vám obrázok rozpaľovať sa? Aké nápady ste priniesli do skupiny? Ako sa vám pracovalo s kamarátmi v skupine?

Stále vtáky

Učebné ciele: Deti vedia vysvetliť pojem stále vtáky a vedia vymenovať niekoľko zástupcov tejto skupiny (sýkorku, stehlíka a vrabca). Vedia ich identifikovať a opísať ich vzhľad. Uvedomujú si, že správanie vtákov sa počas roka mení. Získajú poznanie, že v zime vydávajú menej zvukov, menej spievajú a čvrikajú. Vedia zdôvodniť, prečo vtáci nepociťujú chlad pri kontakte so snehom či ľadom. Deti dokážu zhotoviť krmidlo pre vtáky podľa náčrtu/schémy, vybrať vhodný materiál na jeho výrobu a určiť jeho správne umiestnenie. Vedia zdôvodniť, prečo má byť krmidlo otvorené. Poznajú vhodné krmivo pre zimné vtáctvo a vedia zhotoviť maskrtu pre vtáčky pri dodržaní postupu jednoduchého obrázkového receptu. V hre na bádateľov dokážu na základe pozorovania sformulovať jednoduchý záver o strave vtáctva.

Motivačná stratégia: Motivácia je založená na bohatosti podnetov, ktoré vťahujú deti do sveta vtáctva. Podporená je priamym kontaktom detí so životnou realitou a ich hrou na ochranárov prírody. Deti vytvárajú produkty, ktoré reálne pomáhajú vtáctvu prežiť zimu. Prostredie triedy je vyzdobené fotografiami sťahovavých a stálych vtákov, ktoré jednak pomáhajú deťom utriediť si poznanie a jednak vytvárajú atmosféru kráľovstva vtákov.

Zóna spontánnych hier a činností

Centrum matematických predstáv

Deti majú k dispozícii senzorické podložky a farebné švihadlá. Môžu si vytvárať rôzne cesty, pohybovať sa po nich rôznymi spôsobmi (vtáčimi krokmi/skokmi), ktoré možno evokovať napr. kartičkami s obrázkami vtákov s naznačenými krokmi/skokmi. Deti si pri plánovaní ciest rozvíjajú algoritmické myslenie a pri hľadaní ďalších možných ciest alebo pohybov zasa kombinatorické predstavy. V centre sú tiež pripravené obrázky rôznych druhov potraviny a obrázky rôznych druhov vtákov. Deti môžu triediť potravu, resp. vtáky rôznymi spôsobmi podľa nimi zvoleného kritéria. Jednou z možností je triedenie potraviny na vhodnú a nevhodnú pre vtáky. Toto triedenie môžeme vyvolať napr. umiestnením kartičiek s vtákmi, na ktorých sú vyznačené symboly $\surd$ a $\times$. Triedenie vtákov na stále a sťahovavé môžeme evokovať zaradením kartičiek so symbolmi stálych alebo sťahovavých vtákov – napríklad krmidlo a krdel'. Okrem toho sú v centre umiestnené nádoby s rôznymi druhmi potraviny vhodnej pre vtáky a prázdne misky. Deti môžu do prázdnych misiek nasypať rôzne druhy potraviny, hľadať rôzne možnosti, ako potravu skombinovať tak, aby prilákali ku krmidlu rôzne druhy vtákov. Na zisťovanie toho, ktorá potrava je vhodná pre vtáky a ktorú potravu vtáky obľubujú, môžu deti použiť rôzne encyklopédie, knihy a iné dostupné informácie.

Centrum rozvíjania reči a ranej gramotnosti

Deti majú k dispozícii papierové podložky, alebo taniere, v ktorých je drobné krmivo pre vtáctvo (mak, proso, ryža...). V ich okolí sú kartičky s rôznymi písmenami abecedy. Deti môžu prstom napodobňovať tvar písmen, staršie sa môžu pokúsiť napísať slabiku. Písmená sú len inšpiráciou. Rovnako môžu kresliť ľubovoľné obrázky. Aktivita má potenciál rozvíjať u detí predstavy o tvare písmen, oboznamovať sa s nimi, v komunikácii s učiteľkou rozvíjať fonematický sluch a rozvíjať grafomotoriku (uvolňovanie zápästia).

Zdroj obrázkov: <https://www.schooltimesnippets.com/2016/02/bird-seed-sensory-writing-preschool.html?spref=pi>

Prírodovedné centrum

Deti majú na stole pripravené nerozbitné odmerné valce, priestorové telesá, strunové váhy a rôzne nádoby, v ktorých sa nachádzajú rôzne semená, rôznej veľkosti. K dispozícii majú tiež rôzne voľné nádoby (misky, vedierka, papierové pohárik...). Deti môžu voľne experimentovať s ponúknutým materiálom a pri hre si vytvárať elementárne predstavy o objeme či hmotnosti, vnímať rôzne telesá, tvary. Rozvíjať si obratnosť pre presýpaní semienok a manipulácii s pomôckami. Tento typ činnosti tiež podporuje prirodzenú zvedavosť detí. V ďalšej časti centra majú pripravené rôzne semená a kvety či plody, z ktorých pochádzajú (slnčnicový kvet, šiška a pod.), prípadne ich obrázky. Deti môžu semienka pozorovať, porovnávať...

Zdroj obrázkov: <https://sk.pinterest.com/pin/288723026087821061/>

Výtvarné centrum

Vo výtvarnom centre majú deti taktiež k dispozícii rôzne druhy semien. Môžu si z nich vytvárať koláž na bielom obruse alebo využiť lepidlo a výkresy a vytvárať tak pevné obrazy. Súčasťou prostredia môžu byť ukážky podobných koláží. Výber však musí byť citlivý nielen vo vzťahu k estetickým kritériám, ale aj vo vzťahu k zámeru podporiť predstavivosť a fantáziu detí. Aj v tomto prípade si deti rozvíjajú jemnú motoriku, uplatňujú pri tvorbe svoje estetické cítenie. Aktivita podporuje sebavyjadrenie detí a tvorivosť. Spontánne môže dôjsť aj k tvorbe spoločného diela, kedy sa rozvíja zmysel pre kooperáciu.

Zdroj obrázku: <https://sk.pinterest.com/pin/31454897368625057/>

Hudobno-dramatické centrum

Deti majú k dispozícii uzatvárateľné nádoby rôznej veľkosti, tvarov a materiálov (obaly z kindervajec, šumivých tabliet...) a semená rôznej veľkosti. Na stole sú položené rytmické Orffove nástroje – chrastidlo, rumbagule. Deti si vytobia svoje vlastné rytmické nástroje, ktoré môžu uplatniť pri rytmizácii a dynamike (intenzite hlasitosti známych pesničiek, ktoré ich počas práce sprevádzajú. Deti môžu samozrejme siahnuť na všetky ponúknuté nástroje a vytvoriť si malý orchester. Aktivita podporuje vnímanie rytmu.

Stavebnicové centrum

V centre stavebníc sú deti obklopené stavebnicami (drevené kocky, lego, duplo, merkur, cheva, penové 3D stavebnice...). Na šnúre vo výške ich očí sú zavesené obrázky krmidiel pre vtáky rôznych tvarov, na polici sú položené skutočné krmidlá a jedno vyrobené zo stavebnice. Deti si môžu skonštruovať krmidlo podľa obrázku, alebo vytvárať podľa návodu, vymyslieť vlastný dizajn krmidla alebo uplatniť fantáziu a tvorivosť iným spôsobom.

Zdroj obrázkov: [https://www.kvalitnytovar.sk/Vtacie-krmidla-vtacie-Krmidla-KL-1-3-farby-d532119.htm#googtrans\(sk\);](https://www.kvalitnytovar.sk/Vtacie-krmidla-vtacie-Krmidla-KL-1-3-farby-d532119.htm#googtrans(sk);) [https://lacneliahne.sk/vtaky/;](https://lacneliahne.sk/vtaky/) [https://www.hornbach.sk/navody/3-napady-ako-mozete-pomoc-vtacom-z-okolia/;](https://www.hornbach.sk/navody/3-napady-ako-mozete-pomoc-vtacom-z-okolia/) <https://www.budky.sk/obchod/>

Pohybové centrum

V pohybovom centre sa deti môžu hrať na vrabce a sýkorky. Pripravené sú jednoduché papierové členky s obrázkom vtáka, ktorého úlohou je pozbierať všetky semienka. Semienkami sú v tomto prípade obaly z kindervajec. Semienko dieťa získava za zdolanie prekážky. Pripravené sú 2 dráhy rôznej náročnosti, v ktorých deti podliezajú preliezajú či preskakujú rôzne prekážky z penových herných prvkov.

Zóna riadených aktivít – učebných situácií

šípka vás presmeruje na zoznam učebných situácií

Učebná situácia: Kto zostáva doma?

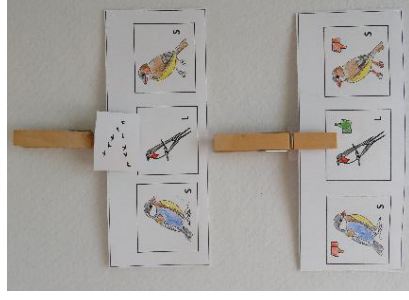
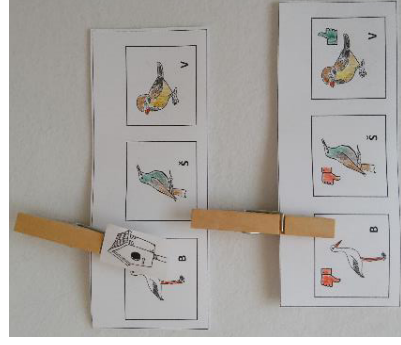
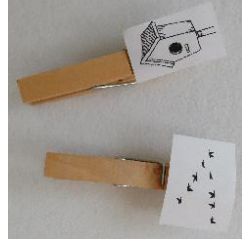
Učebný cieľ: Deti vedia vymenovať stále vtáky (sýkorku, stehlíka a vrabca) a vedia opísať ich vzhľad.

Organizácia výučby: frontálna práca, skupinová práca

Pribeh: Učiteľka nadväzuje na predchádzajúcu tému sťahovavých vtákov. Spoločne s deťmi opakuje, čo všetko sa dozvedeli o sťahovavých vtákov a ktoré do tejto skupiny patria. Rozdelí deti do skupín a rozdá im karty, prostredníctvom ktorých majú určiť, ktoré vtáky zostávajú v zime v našej krajine a prežijú aj v snehu a mraze. Karty sú autokorektívne a umožňujú tak deťom bezprostrednú kontrolu správnej odpovede, čím sa im vytvára priestor aj pre učenie stratégiou pokus a omyl a rovesnícke učenie. Pri hľadaní správnej odpovede môžu využiť aj statickú výzdobu triedy, ktorá ich obklopuje počas celej témy. Môžu si znovu pozrieť fotografie vtákov, ktorí sú v triede priradení k symbolu krídla (sťahovavé) a k symbolu krmidla (stále). Správnu odpoveď deti volia pripnutím štipka k správne obrázku. Po ukončení skupinovej práce si deti sadnú do kruhu a prezentujú svoje zistenia. S pomocou učiteľky vyvodzujú, ktoré vtáky neodlietajú do teplých krajín a môžeme ich teda vidieť aj v zimnom období. Presunú sa do časti triedy, kde sú fotografie a spoločne opisujú vzhľad sýkorky, vrabca a stehlíka.

Učebné úlohy:

- Ktoré vtáky odlietajú na zimu do teplých krajín? Čo všetko o nich vieme? Ako sa chystajú na odlet? Ako letia? Čo ich na ich ceste čaká? Ako môžeme prispieť k tomu, aby doleteli až do cieľa?
- Hľadajte spolu s kamarátmi v skupine stále vtáky, teda tie, ktoré zostávajú v zime doma a nesťahujú sa. Patria k symbolu krmidla. Tie, ktoré sa sťahujú patria k symbolu krídla. Svoje riešenie označte štipcom. Skontrolujte si správnosť svojej odpovede na druhej strane karty alebo podľa umiestnenia fotografií vtákov v priestore našej triedy.
- Na čo ste prišli? Ktoré vtáky zostávajú na Slovensku a nevidia im ani zima a mráz? Ktoré dokážu prežiť?
- Pozrime si fotografie sýkorky, vrabca, stehlíka v našej triede. Ako vyzerajú? Akej farby majú perie? Sú to veľké či skôr malé vtáky? Ako odlíšime sýkorku od vrabca? Aký je rozdiel medzi vrabcom a stehlíkom?

Zdroj obrázkov: archív autoriek

Učebné stratégie a metódy: fixačná metóda, priradovanie, metóda sebakontroly a sebahodnotenia

Reflexia: Pamätal si si všetko, čo sme si rozprávali o sťahovavých vtákoch? Na čo si zabudol? Čo ťa znovu prekvapilo? Podarilo sa ti nájsť správne odpovede v kartičkách? Čo ti najviac pomohlo? Kto prinášal do skupiny najviac nápadov? Čím si prispel k hľadaniu odpovedí? Ako sa vám spolu pracovalo? Čo by ste nabudúce zmenili?

Učebná situácia: Zimný spev

Učebný cieľ: Deti vedia opísať, v čom sa líši správanie vtákov počas zimy a ich správanie v jarných a letných mesiacoch. Získajú poznanie, že v zime vydávajú menej zvukov, menej spievajú a čvirikajú.

Organizácia výučby: frontálna, skupinová práca

Priebeh: Učiteľka v rámci relaxácie prehrá deťom zvuky vtáctva v období jari a leta (<https://www.youtube.com/watch?v=uU969MZBCaU>). Deti ležia na zemi a so zatvorenými očami vnímajú nahrávku. Na prechádzke v prírode učiteľka vytvára chvíľky ticha, kedy sa majú započúvať do okolitých zvukov. Pokračujú v hre na ornitológa a snažia sa zachytiť čo najviac zvukov vtáctva. Po návrate do triedy sa učiteľka opätovne vracia k nahrávke. Deti si znovu vypočujú čulý štebot vtáctva a porovnávajú ho so zvukmi, ktoré zachytili na prechádzke. Učiteľka otázkami pomáha deťom dospieť k poznaniu, že vtáky v zimnom období sa prejavujú menej, aj čo sa týka ich štebotania a spievania.

Učebné úlohy:

- Zatvorte si oči a započúvajte sa do zvukov prírody. Do spevu a štebotu vtáctva počas jari a leta, keď je teplo a svieta slnko.
- Na prechádzke - Pozastavme sa, zatvorme si oči a počúvajte. Aké zvuky zachytili vaše ušká? Boli medzi nimi aj zvuky vtákov? Počuli ste ich spev? Ich štebot?
- Vypočujte si nahrávku vtákov ešte raz. Počuli ste na prechádzke v lese podobný štebot? Dorozumievali sa vtáčiky tak silno ako na nahrávke?
- Ako sa správajú vtáky na jar a v lete? Vydávajú také isté zvuky ako počas zimy? Čo myslíte, prečo sú v zime tichšie? Prečo menej spievajú?

Učebné stratégie a metódy: relaxačná metóda, metóda porovnávania, metóda kladenia otázok

Reflexia: Ako ste sa cítili, keď ste ležali na koberci a počúvali spev vtákov? Čo ste si predstavovali? Ako ste sa cítili v lese? Čo sa vám najviac páčilo na vychádzke? Čo vás zaujalo? Čo nové ste sa dozvedeli?

Učebná situácia: Urobme si krmidlo

Učebný cieľ: Deti dokážu vybrať vhodný materiál na stavbu krmidla na základe poznania ich vlastností. Dokážu zhotoviť krmidlo podľa náčrtu/schémy. Vedia zdôvodniť, prečo má byť krmidlo otvorené.

Organizácia výučby: frontálna, skupinová práca, individuálna

Priebeh: Učiteľka vedie s deťmi diskusiu, v ktorej sa vracia k už osvojeným poznatkom o sťahovavých vtákoch. Opakujú si poznanie, že niektoré vtáky odlietajú do teplých krajín, pretože v zime nenájdu v snehu a pod ľadom dostatok potravy. Učiteľka kladie problémové otázky: Ako je možné, že sýkorky, vrabce či stehlíky neodletia a prežijú? Majú dosť potravy? Rozhovor vyúsťuje do potreby starať sa o vtáctvo v zimnom období. V hre na malých ochrancov vtáctva sa pustia do výroby krmidiel. Najprv však zisťujú, z akého materiálu by ho mohli postaviť. Učiteľka pripraví na stôl rôzne materiály – plech, drevo, kartón, plexisklo. V miske je ľad a sneh. Deti prikladajú sneh a ľad a pozorujú, ako sa materiál správa. Na základe vlastného pozorovania vyradujú tie materiály, ktoré vyhodnotili ako nevhodné. V ďalšej fáze skúmania sa učiteľka vracia k poznatkom, ktoré nadobudli v US Nebezpečenstvo na cestách. Učiteľka pripomenie deťom symbol skla ako nebezpečenstva pre vtáky. Premýšľajú o vhodnosti použitia plexiskla (alebo skla). Nakoniec hľadajú výhody a nevýhody dreva a plechu. Po výbere správneho materiálu vyrábajú v skupinách rôzne krmidlá, vyžadujúce si rôznu úroveň manuálnych zručností – od pribíjania klinecovej a spájania pripravených drevených častí (pri použití detského funkčného kladivka a silikónovej podložky na klinec) až po spájanie drevených hranolčekov/valčekov špagátmi či

lepídlom. Počas činnosti deti porovnávajú predmety podľa dĺžky či šírky, určujú čo je kratšie, dlhšie, širšie či užšie. Pred samotnou výrobou premýšľajú o tvare krmidiel, učiteľka ich otázkami vracia k téme predátora a k poznaniu, že krmidlo má mať otvorené steny, aby mohli rýchlejšie uniknúť predátorom. Pri výrobe nasledujú jednoduchý obrázkový návod. Učiteľka činnosť usmerňuje.

Učebné úlohy:

- Čo sme sa dozvedeli o sťahovavých vtákoch? Prečo odlietajú do teplých krajín? Je to preto, že im je zima alebo majú na to iný dôvod? Aký?
- Ak lastovička, bocian či škorec odlietajú preto, lebo v zime nedokážu nájsť potravu, ako je možné, že vrabec, sýkorka či stehlík prežijú? Majú dosť potravy? Čím sa živia? Ako im môžeme mi ľudia pomôcť?
- Z akého materiálu by sme mohli postaviť krmidlo? Môžeme použiť kartón? Skúsme ho pokryť ľadom a snehom. Pozorujeme, čo s a s ním stane? Vydreží krmidlo vyrobené z kartónu? Ako dlho? Je to vhodný materiál?
- A čo plexisklo alebo sklo? O akom nebezpečenstve sme si hovorili pri tomto obrázku? Vidia vtáky sklo? Čo sa s nimi stane, keď do neho narazia? Sú priehľadné materiály vhodné?
- A čo si myslíte o plechu? Pozrime si ho opatrne. Aké má hrany? Čo môžu ostré hrany spôsobiť? Vedeli by sme z tohto plechu vyrobiť také krmidlo, ktoré by bolo pre vtáčky bezpečné?
- Pozrime sa na drevo. Priložme naň ľad a sneh. Čo sa stalo s drevom, keď sa ľad a sneh rozpustil? Je drevo vhodnejší materiál ako kartón? Prečo?
- Aký materiál sa nám osvedčil ako najlepší? Podme si urobiť krmidlo z dreva.
- Je tvar krmidla dôležitý? Čo majú krmidlá na obrázkoch spoločné? Prečo má každé z nich otvorené steny? Čo je to predátor? O akých predátoroch sme sa bavili pri vtáčikoch, ktoré odlietajú do teplých krajín? Žijú nejakí predátori aj v blízkosti ľudských obydlí? Ktoré zvieratá môžu vtákov pri kŕmení ohroziť?
- Vyberte si, aké krmidlo si chcete vyrobiť. Postupujte podľa obrázkového návodu.

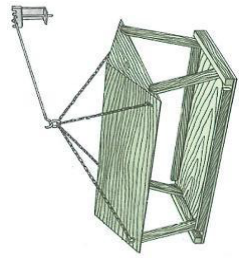
Učebné stratégie a metódy: diskusia, konštruktívne a manipulačné metódy: manipulovanie s predmetmi (zisťovanie vlastností), konštruovanie búbky (rezanie, zatĺkanie klinecovej, lepenie, navíjanie...), pracovný postup podľa návodu, stratégie kreativizácie osobnosti- výchova k tvorivosti

PRIEHĽADNÉ BARIÉRY

PREDÁTOR

Zdroj obrázkov: <https://daphne.sk/svetovy-den-stahovavych-vtakov-aktivita-pre-ziakov/>; <https://www.agrona.sk/>; <https://www.4home.sk>

Reflexia: Čo bolo na našej práci najzábavnejšie? Je niečo, čo vás potrápilo? Ste spokojní s výberom krmidla? Ste spokojní s výsledkom svojej práce? Čo by ste na svojom krmidle vylepšili, zmenili? S kým ste pracovali? Ako sa vám spolu robilo? Je niečo, čo vás pri práci vyrušovalo? Darilo sa vám nájsť správne miesto pre krmidlo? Zhodli ste sa s kamarátmi na umiestnení krmidla?

Učebná situácia: Hľadáme krmidlo

Učebný cieľ: Deti vedia vybrať všetky objekty s danou vlastnosťou. Dokážu podľa inštrukcií priradiť vtáky a misky ku správnym krmidlám. Vedia overiť správnosť svojho riešenia.

Organizácia výučby: frontálna práca, skupinová práca

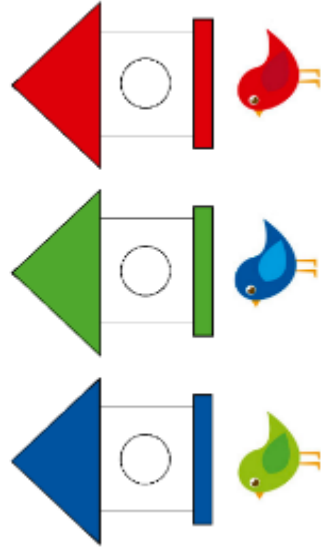
Priebeh: Učiteľka sa vráti k tomu, ako môže človek prispieť k starostlivosti o stále vtáctvo v zimnom období. Rozpráva deťom príbeh o tom, ako si tri farebné vtáčiky (červený, modrý, zelený) hľadali potravu. Prileteli na dvor, v ktorom boli tri farebné krmidlá – modré, zelené a červené. V každom bolo miesto len pre jedného vtáčka. Deti na základe inštrukcií zisťujú, ku ktorému krmidlu priletel ktorý vtáčik. Po priradení učiteľka číta inštrukcie opakovane, aby deti overili správnosť svojich riešení.

V prvej fáze pracuje učiteľka s deťmi frontálne s dobre viditeľnými maketami krmidiel a vtáčikov. Podnecuje deti k diskusii pri snahe identifikovať správnu pozíciu vtáčka. V prípade otvorených úloh sa pýta na ďalšie riešenia. Ak deti nevedia hneď priradiť vtáčka ku krmidlu, učiteľka ich upokojuje tým, že inštrukcie bude čítať opakovane. V druhej fáze deti spolupracujú vo dvojiciach/skupinách, pričom každá dvojica/skupina má k dispozícii vytlačený obrázok krmidiel a obrázky vtáčikov, s ktorými môže manipulovať.

Učebné úlohy:

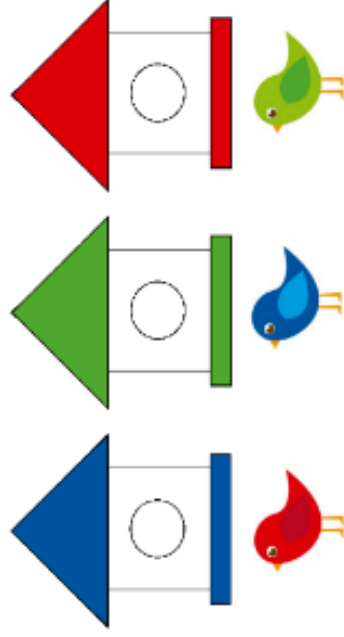
1. Podľa toho, čo poviem, priradíte vtáčika ku krmidlu:

- a) Na dvore sú tri krmidlá – modré, zelené a červené. Ku každému z nich priletel jeden vtáčik. Modrý vtáčik priletel k zelenému krmidlu. Červený vtáčik priletel k červenému krmidlu. Pri ktorom krmidle je zelený vtáčik?

Riešenie:

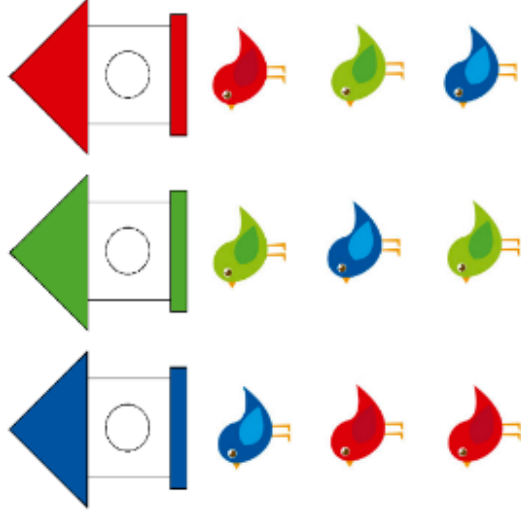
- b) Na dvore sú tri krmidlá – modré, zelené a červené. Ku každému z nich priletel jeden vtáčik. Modrý vtáčik priletel k zelenému krmidlu. Červený vtáčik nie je na červenom krmidle. Ku ktorému krmidlu priletel zelený vtáčik?

Riešenie:

- c) Na dvore sú tri krmidlá – modré, zelené a červené. Ku každému z nich priletel jeden vtáčik. Červený vtáčik nie je pri zelenom krmidle. Zelený vtáčik nie je pri modrom krmidle. Pri ktorom krmidle je modrý vtáčik?

Riešenie: Úloha je otvorená, má tri riešenia

Zdroj obrázkov: archív autoriiek (domčeky); (vtáčiky) <https://www.freevector.com/vector/canary-bird>

- d) Na dvore sú tri krmidlá – modré, zelené a červené. Ku každému z nich priletel jeden vtáčik. Zelený vtáčik je pri modrom krmidle. Červený vtáčik je vľavo od zeleného vtáčika. Pri ktorom krmidle je červený vtáčik?

Riešenie: Úloha nemá riešenie.

2. Ako si zistil, ktorý vtáčik má byť pri ktorom krmidle? Ako si postupoval pri riešení? Vysvetli, prečo má úloha viac riešení. Vysvetli, prečo úloha nemá riešenie.

Učebné stratégie a metódy: metóda riešenia problému, pokus-omyl, diskusia, argumentovanie

Reflexia: Čo si spravil, keď si vtáčika nevedel priradiť pri prvom čítaní? Ako si sa cítil, keď si objavil riešenie? Ako si sa cítil, keď si nevedel nájsť riešenie? Čo ti pomohlo dospieť k riešeniu? Čo si si myslel, keď si zistil, že úloha nemá riešenie?

Učebná situácia: Čo vtáčikom najviac chutí?

Učebný cieľ: Deti vedia určiť vhodné miesto na umiestnenie krmidla. Poznajú vhodné krmivo pre zimné vtáctvo. Vedia na základe pozorovania sformulovať jednoduchý záver o strave vtákov.

Organizácia výučby: frontálna práca, skupinová práca

Priebeh: Vyrobené krmidlá deti umiestnia pri pobyte vonku na miesta, ktoré sú viditeľné z triedy. V triede ich na stole čakajú kôpky rôznych semien, ktorými je vhodné krmieť vtáky v zimnom období (slnečnica, pšenica, ryža, proso, mak, ľan...) a lupy. Deti môžu semená skúmať pod lupou, môžu ich ovoniavať. Rozdrobením slnečnice v mažiariku môžu prstami vnímať olejnatosť semien. Rozomletú hmotu kladú na pijak a pozorujú mastnú škvrnu. Pri pozorovaní učiteľka vysvetľuje deťom význam tuky v potrave pre prežitie v zime. Pri ďalšom stole deti skúmajú ďalšie krmivo – sušené jablká, sušené hrozienka, brusnice. Aj tu ich deti môžu ovoniavať, ochutnať. Učiteľka dopĺňa informácie o obľúbenej potrave hmyzožravých vtákov, ktoré uprednostnia pred semenami práve sušené ovocie. Sprevádza činnosť aj otázkami, čím by sme vtáky určite krmieť nemali (starý chlieb, solené orechy či slanina a pod.). Po diskusii o tom, že vtáky majú rovnako ako ľudia svoje obľúbené jedlá, vyústia do bádateľskej aktivity. Do rozmiestnených krmidiel umiestnia krmivo tak, aby sa v každom nachádzalo iné. Krmidlá si označia zalaminovaným obrázkom krmiva. V triede na parapete sú pripravené pozorovacie háčky, do ktorých si deti počas celého týždňa zaznamenávajú čiarkou výskyt vtáčieho návštevníka v tom-ktorom krmidle. Krmivo každý deň dopĺňajú. Na konci týždňa vyhodnotia, ktoré krmidlo bolo najviac navštevované a čo vtáčikom najviac chutilo.

Učebné úlohy:

- Čo z toho, čo vidíte na kôpkach poznáte? Ktoré semienka môže jesť aj človek? Ktoré z nich nezvykneme jesť?
- Ochutnajte semienka, ovoňajte ich. Rozomelte semienka v mažiariku. Skúmajte hmotu prstami. Cítite olej? Naneste hmotu na pijak. Čo vidíte? Prečo vznikla škvrna? Aká je to škvrna?
- Aké ovocie môžeme dať vtáčikom? Ktoré obľubujete aj vy? Ochutnajte, ovoňajte. Ako sa pripravuje sušené ovocie? Čo myslíte, ktoré vtáčky uprednostnia ovocie pred semienkami? Tie, ktoré sa v lete živia semenami alebo tie, ktoré lovia hmyz?
- Označte naše krmidlá obrázkom krmiva, ktoré do neho dáte. Nasypťte krmivo a pozorujme, koľko vtáčikov každé krmidlo navštívi.
- Zaznamenajte svoje pozorovanie. Vždy, keď uvidíte v krmidle vtáčka, dajte čiarku do nášho pozorovacieho háčku.
- Čo sme zistili? Ktoré krmidlo bolo najčastejšie navštevované? Aký záver by sme mohli urobiť? Ktoré krmivo vtáčikom v okolí nášej škôlky najviac chutilo?

Učebné stratégie a metódy: metóda prístupňovania informácií, bádateľská metóda (pozorovanie, zaznamenávanie, rozhovor, tvorba záverov)

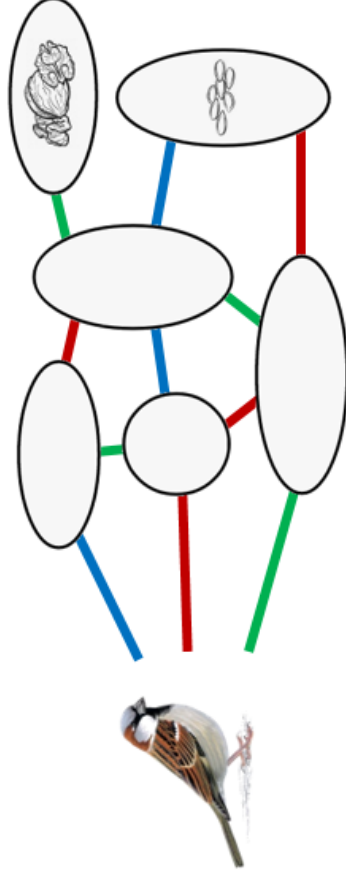
Reflexia: Čo nové ste sa dozvedeli o kŕmení vtákov? Ako sa vám páčila hra na bádateľov? Čo bolo na nej zábavné a čo naopak nudné? Čo by ste zmenili, aby z vás boli ešte lepší bádatelia? Čo by sme na budúce mali robiť inak?

Učebná situácia: Cesta k potravě

Učebný cieľ: Deti dokážu na základe symbolických inštrukcií pohybovať figúrkou po pláne. Vedia naplánovať jednoduchú cestu s dĺžkou max. 5 chodníkov a zaznamenať ju symbolicky. Prostredníctvom manipulácie vedia overiť jednoduché predpoklady.

Organizácia výučby: frontálna práca, skupinová práca, individuálna práca

Priebeh: Učiteľka sa opäť vráti k tomu, ako si stále vtáky hľadajú v zime potravu. Každá dvojica detí dá k dispozícii obrázok, na ktorom sú znázornené farebné cesty k potravě (orechom a semenkam). Každá dvojica má k dispozícii aj figúrku, ktorou sa môže po mape pohybovať. Učiteľka celý čas vyzýva deti k hľadaniu ďalších možností. Ak chce niektoré dieťa pracovať samostatne, učiteľka mu to umožní. Podľa úrovne detí im priradí úlohy a) – d).

Zdroj obrázkov: (vrabec) <https://www.rspb.org.uk/birds-and-wildlife/wildlife-guides/bird-a-z/house-sparrow/>; (cesty) <https://www.freepik.com/vectors/hazelnut>

a) Úlohou detí hľadať rôzne cesty k potravě, bez symbolického zápisu. Stačí, že si ich povedia.

b) Úlohou detí je hľadať cesty podľa symbolického zápisu.

- c) Úlohou detí je hľadať cesty podľa symbolického zápisu. Učiteľka deti vyzýva k tomu, aby sa najprv zamysleli, k akej potrave sa vtáčik danou cestou dostane a potom svoj predpoklad overili pohybom figúrky po mape.
- d) Deti hľadajú vlastné cesty k vybranej potrave a zaznamenávajú ich symbolicky, resp. vyfarbujú kruhy podľa farieb ciest.

 	 	 	 	
---	---	---	---	--

Učebné úlohy:

- Vtáčik hľadá cestu k potrave. Po každom chodníku a po každom kameni môže prejsť najviac raz. V každom riešení vtáčik môže prísť len k jednému druhu potravy.
 - Hľadá rôzne cesty, ako sa môže dostať k semienkam. Hľadá rôzne cesty, ako sa môže dostať k orechom.
Riešenie: Existuje 26 rôznych ciest (znázornené sú v časti b), od dieťaťa určite neočakávame, že nájde všetky. Počet nájdených ciest závisí od úrovne detí.
 - Vezmi si figúrku a pohybuj ňou po mape podľa farebných pokynov. K akej potrave sa vtáčik dostal?
Riešenie: Ak symbolický zápis končí zeleným kruhom, vtáčik sa dostane ku orechom. Ak symbolický zápis končí modrým alebo červeným kruhom, vtáčik sa dostane ku semienkam.
 - Prezri si kruhy na kartičke. Povedz kamarátovi, ku ktorej potrave sa vtáčik dostane, ak pôjde cestou znázornenou na kartičke. Svoj predpoklad over pohybom figúrky po mape.
Riešenie: Ak symbolický zápis končí zeleným kruhom, vtáčik sa dostane ku orechom. Ak symbolický zápis končí modrým alebo červeným kruhom, vtáčik sa dostane ku semienkam.
 - Vyber si potravu, ku ktorej sa má vtáčik dostať. Naplánuj jeho cestu. Podľa plánu vyfarbi kruhy na kartičke.

Riešenie: Ak sa chce dieťa dostať k orechom, symbolický zápis musí končiť zeleným kruhom. Ak sa chce dieťa dostať k semenkam, symbolický zápis musí končiť modrým alebo červeným kruhom.

2. Ako si postupoval pri riešení? Koľko rôznych ciest si našiel? Podarilo sa Ti nájsť inú cestu než kamarátovi? Akú najkratšiu cestu si našiel? Akú najdlhšiu cestu si našiel?

Učebné stratégie a metódy: metóda riešenia problému, pokus-omyl, diskusia, argumentovanie

Reflexia: Ako sa vám pracovalo vo dvojici? Ste spokojní s tým, koľko ciest ste našli? Čím si prispel k hľadaniu ďalších ciest?

Učebná situácia: Zdravé maškrty

Učebný cieľ: Deti dokážu dodržať postup a jeho jednotlivé kroky podľa obrázkového receptu.

Organizácia výučby: skupinová, frontálna

Priebeh: Deti majú k dispozícii rôzne semená, orechy či sušené ovocie, ktoré v predchádzajúcej učebnej situácii vyhodnotili ako vhodné krmivo pre vtáctvo. Pri miešaní krmiva môžu využiť aj priebežné výsledky ich pozorovania, v ktorom zisťovali, čo vtákom najviac chutí. K výrobe maškratiek budú potrebovať tiež formičky, potravinársku želatínu, špagát, šálku, ktorá bude slúžiť ako odmerka, vodu a obrázkový recept, ktorý budú deti nasledovať. Na začiatku si učiteľka spoločne s deťmi „prečíta“ obrázkový recept. Následne deti pracujú vo dvojiciach. Spoločne volia formičku, krmivo a pomáhajú si pri „čítaní“ receptu. Po dokončení a stuhnutí maškrty ju spoločne umiestňujú v okolí MŠ alebo na prechádzke v obci/meste.

Učebné úlohy:

- Pozrite si pozorne obrázkový recept. Ako budeme postupovať? Čo budeme potrebovať? Ako budeme merať množstvo krmiva? Čo nám pri tom pomôže? Čo urobíme v prvom kroku? Ako budeme pokračovať ďalej? Na čo si musíme dať pozor?
- Rozhodnite spoločne, v akom tvare by ste chceli zhotoviť maškrtu pre vtáčiky. Vyberte vhodné krmivo. Postupujte podľa obrázkového receptu.
- Nájdite vhodné miesto na umiestnenie vašej maškrty. Myslime pri tom na predátorov. Ako treba umiestniť maškrtku, aby bol vtáčik v bezpečí?

Zdroj obrázkov: <https://sk.pinterest.com/pin/761530618228922541/>

Učebné stratégie a metódy: obrázkové čítanie, praktické metódy (zhotovenie výrobku podľa postupu)

Reflexia: Aké tvary formičiek ste si zvolili a prečo? Ako sa vám spolupracovalo s kamarátom? Dokázali ste sa dohodnúť na výbere formičky či krmiva? Ako by ste zhodnotili seba? Čím ste najviac prispeli k výrobe maškrty? Čo sa vám darilo najviac? Čo vám robilo starosti? Ste spokojní s výsledkom? Urobili by ste niečo nabudúce inak?

Učebná situácia: Prečo vtákom nie je zima?

Učebný cieľ: Deti vedia zdôvodniť, prečo vtáci nepociťujú chlad pri kontakte so snehom či ľadom.

Organizácia výučby: frontálna, skupinová

Priebeh: Deti na prechádzke počas celého týždňa pozorujú vtákov. Učiteľka na základe ich postrehov kladie problémovú otázku: Prečo vtákom nie je zima? Ako je možné, že dokážu chodiť po snehu či ľade? Prečo nedokážeme chodiť bosí po snehu aj my?

V ďalšej časti realizuje s deťmi jednoduchý pokus so snehom, vodou a sušičom na vlasy. Deti vnímajú pocity chladu a tepla. Vo väčšej miske je pripravená studená voda. Deti vkladajú do vody ruku a komentujú čo cítia. Učiteľka krátko zohreje ich ruku sušičom (môžu si aj priložiť na radiátor, ak je prístupný). Opätovne ju vložia do tej istej vody a komentujú, čo cítia a či sa pociť zmenil. Nakoniec chvíľu podržia snehovú guľu alebo si ju ponoria do pripraveného snehu. Po opätovnom vložení ruky do vody opisujú čo cítia. Spoločne hľadajú odpoveď na otázku, prečo sa pocity menili. Učiteľka pomáha formulovať záver, prostredníctvom ktorého si rozširujú poznanie o tom, že teplota krvi vtákov je iná ako ľudská a chlad nepociťujú práve preto, lebo ich krv v chodidlách je chladnejšia.

Učebné úlohy:

- Čo všetko ste si všimli na prechádzke? Vyhýbajú sa vtáčiky snehu? Ako je možné, že im nie je zima na nohy? Vydíral by aj človek chodiť po snehu bosí? Prečo to vtáky dokážu a my nie?
- Ponorte si ruku do vody a nechajte ju chvíľu v nej. Aká je voda? Čo ste cítili?
- Teraz vám ruku zohrejem. Znovu si ju dajte do vody. Čo cítite teraz? Aká bola voda tentokrát? Bola rovnako studená? Teplejšia? Studenšia?
- A teraz si na chvíľu ponorte ruku do snehu a hneď na to do tej istej vody. Čo sa stalo tentokrát? Aký bol váš pocit? Aká bola voda?
- Menila sa teplota vody alebo teplota našej ruky? Kedy sme mali väčší pocit tepla?
- Dotykom so snehom či teplom sa menila aj teplota našej krvi. Keď bola krv studenšia, z vody sme mali väčší pocit tepla. Vydírali by sme v nej dlhšie.
- Aká je krv v nohách vtákov, keď sneh cítia ako teplý a príjemný?

Učebné stratégie a metódy: rozhovor, pokus, metóda založená na experimentovaní a porovnávaní

Reflexia: Ako sa Vám páčil pokus s vodou? Ktoré pocity boli pre vás príjemné? Ktoré naopak nepríjemné? Čo nové ste sa o vtákoch naučili? Na čo ste ešte zvedaví? Čo vás na nich prekvapuje? Akú ďalšiu záhadu by sme mali vyriešiť?

Zoznam učebných situácií:

šípka vás presmeruje na vybranú učebnú situáciu

Sťahovavé vtáky:

Letíme za potravou

Obrazce na oblohe

Krúžkovanie

Vtáci na drôtoch

Vtáčiky v hniezde

Škorec výletník

Nebezpečenstvo na cestách

Sila priateľstva

Kráša jedinečnosti

Človek škodca, človek záchranár

Stále vtáky:

Kto zostáva doma

Zimný spev

Urobme si krmidlo

Hľadáme krmidlo

Čo vtáčikom najviac chutí

Cesta k potrave

Zdravé maškrty

Prečo vtákom nie je zima?

Učebné zdroje:

Kníha Calvin nevie lietať. Príbeh o vtáčikovi, ktorý mal rád knihy od autorky Jennifer Berneovej je stále v predaji: <https://www.martinus.sk/?ulitem=115680>

Pre potreby tohto projektu ho ponúkame ako audionahrávku v podaní Mgr. Moniky Perecárovej. Stiahnuť si ju môžete tu: <https://drive.google.com/file/d/18pLUdhElwdp2EhhbivVQsKoZeuwaH6Vo/view?usp=sharing>

Ďalšie možné učebné zdroje:

Nápady na prechádzku – pozorovanie konkrétneho bocianieho hniezda – možnosť vyhľadať vo svojom okolí:

<http://www.bociany.sk/nestcards?district=601&x=25&y=15>

Prípadne pozorovanie hniezda bociana online:

<http://www.bociany.sk/pages/show/74-Online-sledovanie-bocianich-hniezd.html>

iných hniezd:

<https://www.kukaj.sk/>

Krímidlo Makov:

<https://www.makov.cz/webkamera.html>

<https://www.makov.cz/webkamera2.html>

Ďalšie informácie:

<http://atlas.vtaky.sk/atlasvtakov.php>

<https://www.birdlife.cz/co-delame/vzdelavani/materialy-ke-stazeni/>

<http://aves.vtaky.sk/index/>

<http://www.birdwatching.sk/>

Zvuky:

<http://zlesa.blogspot.com/2016/12/bingo.html?q=zvuky>

<http://zlesa.blogspot.com/2012/05/zvuky-z-prazdnin-holiday-sounds.html?q=zvuky>

<http://zlesa.blogspot.com/2012/05/zvuky-sounds.html?q=zvuky>

Hry ako inšpirácia pre modifikáciu pre deti predškolského veku:

<https://www.ihrysko.sk/na-kridlech-p105673>

<https://www.ihrysko.sk/na-kridlech-perute-evropy-p107677>

Aplikácia identifikácia vtáčích hlasov:

<https://birdnet.cornell.edu/>

LITERATÚRA

- BROUČEK, S., CVEKL, J., HUBINGER, V., GRULICH, T., KOŘALKA, J., UHEREK, Z., & VASILJEV, I. 1991. Základní pojmy etnické teorie. *Český lid : časopis pro etnologická studia* ,78 (4), 237-257.
- DOUŠKOVÁ, A. 2008. Špecifické mikroprostredie MŠ. In A. Doušková, Š. Porubský (Eds.), *Didaktický model materskej školy*. Banská Bystrica: PF UMB, 2008. s. 50-66.
- HELUS, Z. 1982. *Pojetí žáka a perspektivy osobnosti*. Praha : SNP, 1982.
- HELUS, Z. 2004. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004.
- HUIZINGA, J. 1990. *Jeseň stredoveku: Homo ludens*. Bratislava: Tatran, 1990.
- KASÁČOVÁ, B. 2004. *Učiteľská profesia v trendoch teórie a praxe*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2004.
- KASÁČOVÁ, B., KOSOVÁ, B., PAVLOV, I., PUPALA, B., & VALICA, M. 2006. *Profesijný rozvoj učiteľa*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2006.
- KOSOVÁ, B. 1998. *Vybrané kapitoly z teórie personálnej a sociálnej výchovy pre učiteľov 1. stupňa ZŠ*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 1998.
- KOSOVÁ, B. 2005. *Vybrané kapitoly z teórie personálnej a sociálnej výchovy pre učiteľov 1. stupňa ZŠ*. 2. vydanie. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB, 2005.
- KOVALIKOVÁ, S. 1996. *Integrované tematické vyučovanie*. Bratislava: Faber, 1996.
- LUPTÁKOVÁ-VANČÍKOVÁ K. 2010. Kritická reflexia a sebareflexia a ich miesto v príprave učiteľa. In *Tradície a inovácie vo výchove a vzdelávaní modernej generácie učiteľov IV.: zborník z II. medzinárodnej vedeckej konferencie Levoča 2010*. Ružomberok : VERBUM - Vydavateľstvo Katolíckej univerzity, 2010, s. 291-299.
- LYNCH, Z., VARGOVÁ, M. 2020. *Materská škola – dieťa, hra, učenie*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Belianum, 2020.
- MEZIROW, J. 1990. *Fostering critical reflection in adulthood*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers. 1990.
- PASCH, M. 1998. *Od vzdelávacieho programu k vyučovacím hodinám: jak pracovat s kurikulem*. Praha: Portál, 1998.
- PORUBSKÝ, Š. s.a. *Didaktická analýza a projektovanie výučby*. [on-line]. Banská Bystrica, PF UMB v Banskej Bystrici. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na: <https://www.pdf.umb.sk/cms/saveDataFilePublic.php?uid=sporubsky&path=IZxH2izjm0ptcFUN4V1qdsm-4d1AflyxlSI9yQd8Y7C8jzHpLZJ7s9oxEwVgKYpC1C5sn-DrUOzatxtO2jidTw>
- Self Reflection: A Critical Skill for Your Personal Growth and Development. [on-line] [cit. 10-09-19]. Dostupné na: <http://www.best-personal-growth-resources.com/self-reflection.html>
- Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. 2016. [on-line] [cit.10-09-19]. Dostupné na: https://www.minedu.sk/data/files/6317_svp_materske_skoly_2016-17780_27322_110a0_6jul2016.pdf

ŠTECH, S. 2007. *Mise školy–chránit kulturu i rozvíjet dítě*. [on-line] [cit. 2020-10-20]. Dostupné na: <https://konzervativizmus.sk/mise-skoly-chranit-kulturu-i-rozvijet-dite/>

ŠVEC, V. 1994. Autodiagnostika pedagogické činnosti učitele – módnost nebo potřeba. *Pedagogika*, 44, 1994, č. 2

TAUBMAN, P. M.: The beautiful soul of teaching. The contribution of Psychoanalytic Thoughts to Critical Self Reflection and Reflective practice. In GORDON, M., O'BRIEN, T. V. (eds.): *Bridging Theory and Practice in Teacher Education*. Rotterdam : Sense Publishers, 2007, pp. 1 - 16.

VANČÍKOVÁ, K., PORUBSKÝ, Š., & KOSOVÁ, B. 2017. *Inkluzívne vzdelávanie – dilemy a perspektívy*. Banská Bystrica : Belianum, 2017.

VANČÍKOVÁ, K. 2019. *Multikultúrna výchova v materskej škole*. Bratislava : Raabe, 2019.

VANČÍKOVÁ, K. (ed.) 2021. *Metodické usmernenie pre cvičné učiteľky materských škôl*. [on-line] [cit. 2022-01-10]. Dostupné na: <https://www.pdf.umb.sk/veda-a-vyskum/projekty/skvalitnenie-pripravy-buducich-pedagogickych-a-odbornych-zamestnancov-na-univerzite-mateja-bela-v-banskej-bystrici.html>

PRÍLOHY

PRÍLOHA 1: Učebné situácie v centrách aktivít – práca študentiek na seminári didaktiky predprimárneho vzdelávania

Učebný cieľ: *Vedieť opísať cestu od dominanty obce/mesta k materskej škole.*

HUDOBNO-DRAMATICKÉ CENTRUM

Dominantný typ inteligencie: hudobný typ, interpersonálny typ, intrapersonálny typ

Dominantné vlastnosti/schopnosti detí: Hudobné schopnosti. Povedomie a uznanie hudby. Porozumenie pre tóny a rytmus, chápanie vzťahov medzi zvukom a pocitom; vnímanie pocitov iných ľudí - empatia. Schopnosť vcítiť sa do kože druhých, interpretovať správanie a komunikáciu. Chápanie vzťahov medzi ľuďmi a situáciami; vnímanie samého seba, sebauvedomenie, osobná objektivita, schopnosť chápať seba samého a svet naokolo a svoje reakcie na zmenu

Názov učebnej situácie: Pomôž Jožkovi

Vzbudíme záujem u detí maňuškou policajta a Jožka. Policajt sa im prihovori: „Deti každé ráno stojím na križovatke a dávam pozor na vašu bezpečnosť. Včera ráno som stretol vášho kamaráta Jožka a ten mi povedal, že je tu nový a nepozná cestu do škôlky. Jožko býva pri kostole. Deti, poznám pesničku pomocou, ktorej ho naučíme cestu do škôlky. Ale najprv sa tu pesničku naučíte aj vy, aby ste vedeli pomôcť vášmu kamarátovi Jožkovi.“

Text piesne:

Som v kostole idem von, vedľa neho Jožkov dom.

Pred Jožkovým domom som, nájdem priechod pre chodcov.

Pozor Zuzka, pozor Katka, pred nami je križovatka.

Pozriem vľavo, potom vpravo cez ulicu prejdem.

Idem rovno, a napravo stojí naša škôlka.

A na dvore už nás čaká učiteľka.

Precvičenie rytmu, dychové cvičenie, hlasovo – intonačné cvičenia. Najskôr učiteľka deťom prečíta v rytme text. Následne nácvik textu po častiach veršu. Potom s učiteľkou v rytme povedia celý text piesne. Učiteľka im zaspieva celú pieseň s pomocou gitary. Druhýkrát budú spievať už aj deti, ktoré vedia. Tretíkrát budú spievať len dievčatá potom sa vystriedajú a na záver spoločne. Neskôr deťom rozdá učiteľka hud. nástroje (paličky, tamburíny, bubon, kastanety). Môžeme zaradiť aj rytmizáciu na telo (tlieskať, dupať, lúskať). Deti budú podľa učiteľky dramatizovať text piesne.

Práca študentiek: Katarína Pačugová, Laura Radoslava Paučulová, Mária Šrámeková

POHYBOVÉ CENTRUM

Dominantný typ inteligencie: pohybový typ

Dominantné vlastnosti/schopnosti detí: Dobrá kontrola pohybov tela, pohybová a manuálna šikovnosť, fyzická odolnosť a rovnováha, očná a telová koordinácia

Názov učebnej situácie: Živá mapa

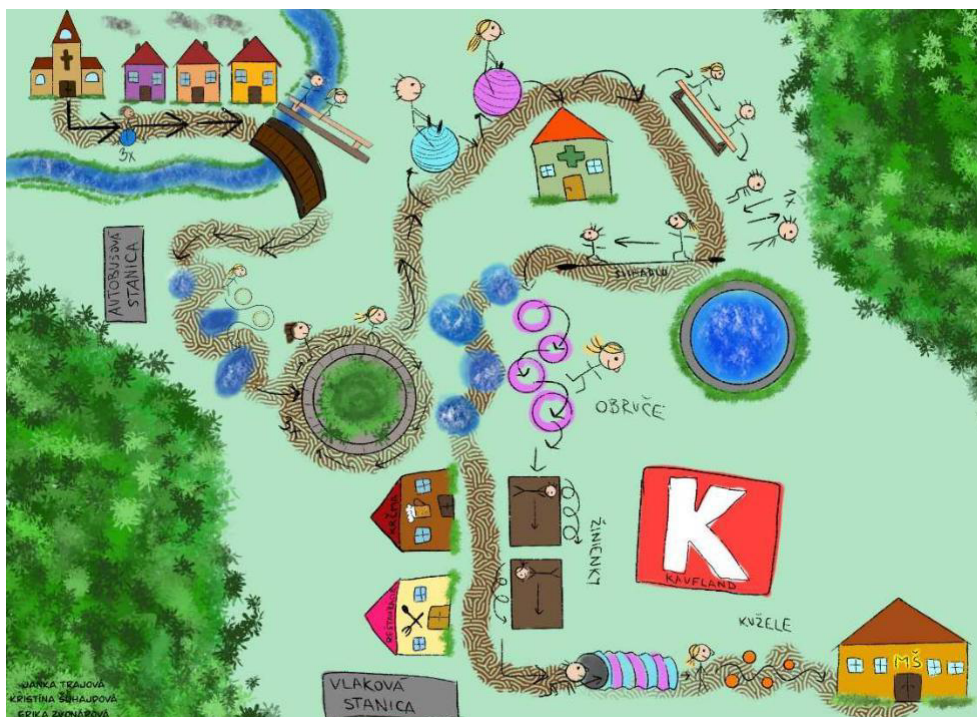
Učiteľka ide s deťmi na prechádzku. Deti sú motivované výrobou vlastnej mapy, ktorá bude zobrazovať cestu od kostola k škôlke a ktorá v triede ožije. Každá dvojica má so sebou záznamový arch. Do neho si zaznačujú kresbou orientačné body. Pre každú dvojicu môže byť orientačným bodom niečo iné (lavička cez potok, dom so štekajúcim psom....)

Po návrate do škôlky si deti porovnajú svoje záznamy a spolu s učiteľkou urobia priestorovú mapu.

Orientačné body budú mať podobu rôznych prekážok, ktoré budú pri cvičení prekonávať (obrázok).

V ďalšej časti posluži mapa na zdravotné cvičenie. Deti budú prekonávať prekážky a zlepšovať si tak svoje pohybové zručnosti.

Po odstránení prekážkovej dráhy opisujú slovne cestu od kostola do škôlky.

Práca študentiek: Janka Trajová, Kristína Šuhajdová, Erika Zvonárová

CENTRUM ROZVÍJANIA REČÍ A RANEJ GRAMOTNOSTI

Dominantný typ inteligencie: jazykový typ, interpersonálny typ

Dominantné vlastnosti/schopnosti detí: slová a jazyk, písaná a hovorová komunikácia, interpretácia a vyjadrovanie myšlienok a informácií prostredníctvom jazyka. Rozumie vzťahom medzi jazykom, výberom slov a významom; vnímanie pocitov iných ľudí - empatia. Schopnosť vcítiť sa do kože druhých, interpretovať správanie a komunikáciu. Chápanie vzťahov medzi ľuďmi a situáciami.

Názov učebnej situácie: Cesta do škôlky

V úvode aktivity sa deti rozdelia do štyroch skupín. Po rozdelení učiteľka oboznámi žiakov o tom, že sa vyberú na vychádzku ku kostolu. Keď sa budú vracieť od kostola do materskej školy, ich úlohou bude všimnúť si cestu, hľadať záchytné body počas cesty a zapamätať si budovy, popri ktorých išli. Učiteľka vytvorí počas cesty fotky (alebo ich môže mať dopredu pripravené).

Po návrate do materskej školy budú mať deti možnosť v skupinách plniť úlohy/ aktivity -

1. Aktivita – deti v skupine vytvoria kresbu, resp. „plán cesty od kostola k materskej školy“, ktorý znázornia na plagáte. Ak si deti nebudú niečo z cesty pamätať, môžu sa inšpirovať fotkami z cesty, ktoré budú pripnuté na tabuli – na záver svoj plán cesty odprezentujú a slovné popíšu trasu, ktorou sa dostanú od kostola ku materskej škole.
2. Aktivita – deti pracujú s fotkami, ktoré učiteľka vytvorila – ich úlohou je vytvoriť postupnosť objektov zobrazených na fotkách tak, ako si ich pamätajú z prechádzky – po ukončení svoju prácu odprezentujú pred všetkými a podľa fotiek prerozprávajú trasu od kostola ku materskej škole.
3. Aktivita – úlohou detí bude pomocou akýchkoľvek predmetov nachádzajúcich sa v triede vytvoriť zmenšenú „mapu“ znázorňujú cestu od kostola ku materskej škole – svoju prácu slovne odprezentujú a popíšu cestu.
4. Aktivita – učiteľka dopredu pripraví zmenšenú mapu cesty od kostola ku materskej škole - úlohou detí v skupine bude slovami navigovať jedného z nich (ten bude mať zviazané oči), aby sa dostal od kostola do materskej školy

Práca študentiek: Kristína Popovová, Veronika Benčová, Natália Šabíková

ČO? – zmysluplné učivo

Je dôležité, aby učiteľka vstupovala do projektovania dňa s jasnou predstavou o tom, čo ide učiť. Vymedzeniu učiva predchádza zložitá myšlienková činnosť – búrka mysle, výsledkom ktorej je myšlienková mapa, v ktorej je zobrazené, čo všetko je možné „naučiť“ deti v rámci vybranej podtémy. Pri tejto „búrke“ by mala učiteľka chápať učivo v celej jeho šírke – vecná, kompetenčná i hodnotová zložka. V prípade vecnej zložky (vedomostí) má realizovať informačnú analýzu učiva a nájsť odpoveď na otázku, aké pojmy, fakty, zovšeobecnenia si majú deti osvojiť. Na základe takejto analýzy uvažuje, čo bude učivom konkrétneho dňa a toto učivo premietne do edukačných cieľov.

AKO? – spôsob učenia

Je dôležité, aby učenie v MŠ nebolo „malou školou“. V praxi stále vidíme učenie, ktoré sa až nápadne podobá na frontálne školské učenie. S tým rozdielom, že namiesto v laviciach sedia deti okolo učiteľky na koberci. Nič sa však nemení na tom, že učiteľka ako nositeľka múdrosti odovzdáva deťom informácie takpovediac „na tácke“. Tento model učenia sa nazýva transmisívny – ide o prenos poznatkov od toho kto vie, k tomu kto nevie. Takýto spôsob učenia je v rozpore s potrebami dieťaťa predškolského veku. Dieťa v tomto veku je zvedavé, chce pátrať, objavovať, vymýšľať, pozorovať, ovoniavať, ochutnávať, ohmatávať...Jednoducho chce byť v akcii. Preto voľte také metódy a stratégie, ktorými budete podporovať zmysluplné učenie sa detí. Učenie má spĺňať všetky znaky zmysluplného učenia, s dôrazom na aktivnosť učenia sa a rešpektujúc rozmanitosť individualít v triede. Zvolené metódy a stratégie treba v príprave uviesť s použitím správnej terminológie. Nezabudnúť aj na hodnotenie detí a otázky zamerané na reflexiu.

KEDY? – organizácia učenia počas dňa

Materská škola má svoje špecifiká. Našťastie v nej nezvoní a nemáme v nej ani vyučovacie hodiny či bloky. Je to miesto, kde majú deti prežívať radostné okamihy. To, či sa tak stane, závisí aj od schopnosti učiteľky nachádzať zdravú rovnováhu medzi spontánnou činnosťou detí a riadeným učením. Preto jedným z kritérií hodnotenia je aj rozloženie aktivít počas dňa a organizácia činností v zóne spontánnych hier a činností v zóne riadeného učenia (učebné situácie). Učenie v MŠ nemusí a nemá mať podobu jednej časovo vymedzenej jednotky, ako bolo kedysi tzv. zamestnanie. Vzdelávaciu aktivitu je potrebné vnímať ako sled učebných situácií, ktoré učiteľka umiestňuje počas dňa rešpektujúc pravidlá stravovania a potrieb detí.

KDE? – zmysluplné miesto učenia

S organizáciou dňa v materskej škole súvisia aj rozhodnutia o tom, kde sa budú realizovať plánované činnosti. Pri týchto úvahách má učiteľka vždy na zreteli situovanosť učenia – ako základný znak zmysluplného učenia sa. Je dôležité, aby si dieťa osvojovalo obsahy učiva v prirodzenom kontexte.

Príloha 3: Štruktúra sebareflexie

Opis rozhodnutí a konania

Hľadanie odpovedí na **popisné otázky**, ktoré umožňujú spätne si uvedomiť svoje konanie a prežívanie v určitej učebnej situácii, napr. *Čo som urobil/la? Ako som sa rozhodol/la? Čo som v danej situácii prežíval/la? Ako prebiehalo učenie? Ako pri ňom reagovali deti? Ako som reagoval/la ja?*

Príčiny rozhodnutí a konania

Hľadanie odpovedí na **kauzálné otázky**, ktoré smerujú k podrobnej analýze vlastného rozhodovania a konania a jeho príčin v danej učebnej situácii, napr. *Prečo som jednal/la práve tak a nie inak? Čo ma viedlo k takému rozhodnutiu? Čo ovplyvnilo moju reakciu?*

Korekcia

Hľadanie odpovedí na **rozhodovacie otázky**, ktoré podnecujú hľadanie iného správania alebo konania v danej učebnej situácii, prispievajú tiež k hľadaniu možností ďalšieho profesionálneho rozvoja, napr. *Ako inak by som v tejto situácii mohol/mohla jednat? Aké predpoklady si to žiadalo? Čo potrebujem k tomu, aby som lepšie porozumel/la potrebám detí? Ako sa v budúcnosti zachovám v podobnej situácii? Aké rozhodnutie by som mal/a na budúce urobiť?*

Učíme zmysluplne v témach

Vysokoškolské učebné texty pre budúce učiteľky a učiteľov materských škôl

Autorky: doc. PaedDr. Katarína Vančíková, PhD.
doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD.
Mgr. Miriam Dubovská, PhD.
Mgr. Daniela Guffová, PhD.

Editorka: doc. PaedDr. Katarína Vančíková, PhD.
Odborná garantka: Mgr. Zuzana Lynch, PhD.

Recenzentky: PaedDr. Monika Miňová, PhD.
Mgr. Michaela Vargová, PhD.

Vydanie: prvé

Počet strán: 77

Návrh obálky: Mgr. Miriam Dubovská, PhD.

Fotografia na obálke: Ing. Martin Dubovský

Vydalo: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej
Bystrici, Pedagogická fakulta

Tlač: EQUILIBRIA, s.r.o

ISBN: 978-80-557-2007-4

<https://doi.org/10.24040/2022.9788055720074>

© Katarína Vančíková, Simoneta Babiaková, Miriam Dubovská, Daniela Guffová